

Stockholm Institute of Education
The Disability and Handicap Research Group

Att skapa genom att delta

Rapport från forskningsprojektet CREX
(Creativity through Artistic Expressions)

Magnus Magnusson

Att skapa genom att delta

**Rapport från forskningsprojektet CREX
(Creativity through Artistic Expressions)**

Magnus Magnusson

Innehållsförteckning

Förord	5
BAKGRUND	7
Inledning	7
Syfte och metod.....	11
Etiska överväganden.....	13
Om ShareMusic.....	13
Om kreativitet	17
Om den konstnärliga upplevelsen	20
Om den konstnärliga processen	21
Var och när och hur och varför finns konsten?.....	22
Om ett liv med funktionsnedsättningar	23
Kortfattat om principer för rehabilitering och lärande	26
BESKRIVNING	27
Struktur av veckan.....	27
Om intervjuerna	29
Samtal med kursledning	29
Samtal med assistenter och medföljande.....	31
Samtal med egentliga kursdeltagare.....	32
Övriga observationer vid kursen.....	35
Personlig reflektion	36
Sammanfattning av enkätstudien till kursdeltagare	38

DISKUSSION OCH SLUTSATSER.....	43
Deltagande	43
Skapande.....	43
Delande	44
Lärande	44
Kommunicerande	44
Utveckling.....	45
Helande.....	45
Om integritet och identitet.....	46
Framtiden	47
Avslutning.....	48
Referenser	49
Bilagor	51
English Abstract.....	57

Förord

*To see, to hear, to touch, to kiss, to die
With thee again in sweetest sympathy*
(Shakespeare, Come again: Sweet Love doth now invite)

Denna forskningsrapport har tillkommit i samarbete mellan organisationen Share-Music Sweden och Lärarhögskolan i Stockholm (LHS), inom ramen för Barn- och ungdomsvetenskap. Syftet med rapporten är att presentera en studie av de metoder och processer som ingår i organisationens verksamhetsfält. Underlag till rapporten utgörs i första hand av de data som insamlats vid författarens deltagande i den kurs som organisationen anordnade sommaren 2004 vid Hjo folkhögskola, i andra hand de data som insamlats genom enkäter, intervjuer och övriga data som tillgängliggjorts via såväl ShareMusics moderorganisation, som har sitt säte i England, som via ShareMusic Sweden.

Jag vill uttrycka min tacksamhet mot organisationen och deltagarna vid kursen för en vecka som på många sätt stannat kvar inom mig och som personligen upplevs närmast som terapeutisk. Det är svårt att inta en s.k. objektiv forskarroll efter den typen av erfarenheter. Rapporten präglas av ett i grunden deltagande perspektiv där en ambition är att försöka väva samman olika perspektiv på den process som en vecka av denna typ kan beskrivas som och ur de perspektiven åstadkomma några reflektioner över det som ShareMusic mer generellt kan sägas stå för.

Det är många människor som bidrar till denna kurs och därmed till min rapports tillblivelse och det är svårt att välja ut någon särskild då just den grundläggande idén är att alla bidrar till framväxandet av något gemensamt. Jag har många gånger under denna vecka känt mig som en del av såväl en gemensam utvecklingsprocess som ett konstverk i vardande, en mycket stimulerande och tillfredsställande upplevelse. Den ömsesidighet och den öppenhet som snabbt skapas vid en sådan vecka skapar ett stort antal möten där än en gång forskarrollen och den privata rollen är svåra att hålla isär.

Bildligt uttryckt känner man sig som en bågare som (alltför) snabbt fylls och lätt rinner bågaren över och det gäller att inte spilla något på hälleberget. För att fortsätta med bildspråket kan man säga att alla möten innebär att en massa dörrar öppnas mot nya erfarenheter och personliga perspektiv och att när dörrar öppnas så öppnas också möjligheten för vindar att blåsa in med nya intryck. Och när vinden blåser så kan saker lätt komma i oordning eller snarare i ny ordning – vilket definitivt inte är något vare sig negativt eller positivt utan snarare innebär

att man behöver plocka upp intrycken och att de då inte nödvändigtvis hamnar på samma ställe som förut.

Det känns dock naturligt att rikta speciell tacksamhet till ledningsgruppen som på ett fantastiskt sätt organiserat och genomfört den specifika kursen som rapporten utgår från. Och i ledningsgruppen ett speciellt tack till den konstnärlige ledaren för veckan - Kenneth Tharp som likt en sann renässansperson bidragit med skapande ledning via ett stort antal konstformer. Och framförallt ett speciellt tack till ShareMusic Swedens koordinator, projektledare och alltiallo - Sophia Alexandersson, vars outtröttlighet varit en sann inspiration. Ett extra tack också till Tina och Ulla-Britt som gett mig många värdefulla råd och inspirerande samtal och hjälpt till att hindra bågaren att svämma över, när mitt eget perspektiv inte riktigt räckt till. Övriga ledare och deltagare - Tack!

Ett särskilt tack också till vetenskaplig handledning och konstruktivt och stimulerande samarbete av och med professor Jane Brodin vid Lärarhögskolan i Stockholm, som bidragit ytterligare till att göra arbetet med denna rapport till en sant positiv erfarenhet. Hon har också arbetat fram resultatet från och sammanställt avsnittet om enkäten i denna rapport. Ytterligare en person helt utanför kursen förtjänar att nämnas, lärarstudenten Eva Olofsson som med sin uppsats om konstnärliga processer i matematikundervisningen (2004) gav mig en oväntad men mycket välkommen kunskaps- och inspirationskälla att ösa ur.

Avslutningsvis vill jag uttrycka stor uppskattning för det goda och glada samarbetsklimat som växte fram mellan mig och dokumentärfilmaren Per-Anders, utifrån våra två olika uppdrag.

Projekt CREX är finansierat med stöd från Kulturrådet i samarbete med Västragötalandsregionens kulturnämnd.

Stockholm i augusti 2004

Magnus Magnusson

BAKGRUND

Inledning

Lärarhögskolan i Stockholm (LHS) har i samarbete med ShareMusic Sweden genomfört ett forskningsprojekt CREX (Creativity through Artistic Expression).

I projektet har legat att, presentera huvuddrag och innehåll i och utfall av organisationens verksamhet. ShareMusic Sweden är en dotterorganisation till ShareMusic med huvudsäte i England. I projektet har endast legat att studera ShareMusic Swedens verksamhet men de texter och dokument som framtagits av moderorganisationen har använts i studien som exempel på styr- och avsiktsdokument, då det är rimligt att anta att en dotterorganisation följer moderorganisationens direktiv.

CREX-projektet har utgått ifrån en syn på kulturbegreppet som följer. Kulturbegreppet har en vid tolkning inom olika vetenskapliga discipliner. Inom antropologi och etnologi täcker kulturbegreppet i stort sett allt mänskligt skapande och alla mänskliga aktiviteter i deras olika former och där artefaktbegreppet är centralt. För att inte fastna i ett alltför vitt fält för studien har vi i CREX utgått från den estetiska delen av kulturbegreppet, dvs vad som vardagligt och övergripande kallas för konst. Inom konstvetenskaperna har kulturbegreppet ett mer preciserat estetiskt innehåll där det kreativa elementet intar en central roll. Konst i alla dess former kännetecknas av att människan förs in i och finner sig i en skapande process. I denna skapande process är kommunikationen av central betydelse och individens identitet uttrycks och påverkas i denna process. En skapande process kan därmed ses som en utvecklande process där kommunikation tar sig form av ett samspel mellan individer, där den konstnärliga processen kan ses som ett sätt att uttrycka sig.

Det finns en myckenhet av definitioner av konst och konstbegreppet. Jag har i första hand valt en beskrivning som sammanställts av filosofen Arthur Danto och som är 40 år gammal men fortfarande aktuell och av central och grundläggande betydelse:

”Både Hamlet och Sokrates betraktade konsten som naturens spegel – den ene i uppskattande ordalag och den andre på ett nedsättande sätt... Sokrates betraktade speglar som något som blott reflekterade vad vi redan såg; och eftersom konsten uppfattades som en spegel var den något som försåg oss med

passiva och korrekta kopior av tingens framträdelseformer, och var därför inte av något som helst kunskapsmässigt värde. Hamlet insåg dock med större skarpsinne den anmärkningsvärda egenskapen hos de reflekterande ytorna, nämligen att de visar oss något som vi annars inte skulle kunna uppfatta – vårt eget ansikte och vår egen gestalt – och därigenom kan konsten, i den mån den liknar en spegel och eftersom den ger oss en bild av oss själva, ha en viss kognitiv betydelse, trots allt, även enligt sokratiska kriterier” (Danto, 1964; 2000, sid 128).

En skapande process kan ses som en kunskapsprocess, något som ökar vår kunskap om och insikt om världen. I den skapande processen kan också inläsas olika former av helande eller läkande som får sin uttrycksform i olika former av estetiska terapier. Samtliga aspekter på den skapande konstnärliga processen påverkar människor och förändrar därmed våra identiteter på ett utvecklande, lärande eller helande sätt. Samtliga aspekter på konstprocessen innehåller också ett centralt element av kommunikation, människor möts i konsten, ser sig själva likt Hamlet och tillförs i dessa möten nya komponenter i livet. I dessa möten utvecklas olika typer av språk och det är inte att förundras över att filosofer, poeter, språkvetare m fl har sett språket som ett konstnärligt redskap. För att citera filosofen Merleau-Ponty i den engelska översättningen av Signes (1960; 1978, sid 60):

Malraux says that painting and language are comparable only when they are detached from what they "represent" and are brought together under the category of creative expression. It is then that they are both recognized as two forms of the same effort.

Alla dessa perspektiv ligger väl i linje med uppdragstagarens bakgrund som är såväl pedagogens som terapeutens. I det sammanhanget är det naturligt att peka på den speciella form av didaktik eller pedagogik som går under namnet konstpedagogik (Lindberg, 1991) vilken jag utgår ifrån i denna rapport. Alla perspektiven ligger också väl i linje med ShareMusics målformuleringar som i korthet innebär att ge yngre personer med i första hand motoriska och sensoriska funktionsnedsättningar möjligheten att lära sig skapa och delta i kvalitativt konstnärligt skapande.

Det finns andra typer av definitioner av konst och Morris Weitz berör detta (1956; 2000, sid 65) när han betonar att ”Teoriernas främsta öppet erkända syfte är att fastställa konstens natur för att sedan formulera den

i en definition av konst.” Vi kan härmed se att i den ena typen av definition av konst fokuseras på det öppna perspektivet – konst är att skapa och att uppgå i eller lära av det skapade. I det andra perspektivet försöker man fånga konsten och föra in den som ett redskap för att göra – vad? Båda perspektiven är i högsta grad levande idag och kan litet förenklat uttryckas som ett konkret-emotionellt perspektiv versus ett analytiskt-intellektuellt perspektiv. Båda perspektiven uppgår ibland också i varandra.

CREX har fokuserat på de processer som utvecklas inom ShareMusics verksamhet och utgår från ett estetiskt kultur- eller konstbegrepp som likställs med ett generellt konstbegrepp där konstverket och den skapande processen är centrala fenomen. Det skall påpekas att framgent i rapporten ordet ”konst” används som ett sammanfattande och övergripande ord för alla konstformer, visuella, auditiva eller vilken sensorisk kanal de än månne nå oss genom.

Skapande, lärande och kommunikation är sålunda grundläggande begrepp i den mänskliga individens utveckling. Dessa fenomen uppmärksammas såväl inom utbildning som inom folkbildning och formar de redskap som används i kurser och verksamheter i skolor och folkbildningsorganisationer. Bland dessa redskap har också de konstnärliga uttrycksformerna uppmärksammas vilket innebär att konstnärer/artister och deras arbetssätt har anammats i utbildnings- och bildningsaktiviteter:

”Jag tror att en av folkbildningens väsentligaste uppgifter är att tillhandahålla möjligheter till estetisk aktivitet. Vi behöver inte bara ökade kunskaper, vi behöver också öva våra sinnesfärdigheter, att se, att höra, att känna och uppleva – inte bara öva oss i att handskas med världen i nyttohandlingar, utan också att handskas med vår inre värld i uttryckshandlingar”
(Key-Åberg, 1961).

Under de senaste decennierna har dessutom inkluderingsideologin medfört att personer med funktionsnedsättningar kommit att uppmärksammas mer och mer i denna kontext. Man kan säga att begreppen rehabilitering och habilitering kommit att påverkas av såväl kulturella och konstnärliga som pedagogiska verksamheter i samhället. Medicinskt professionella har sett pedagogiska och kulturella ”verktyg” som inte bara applicerbara utan rentav nödvändiga för att kunna utföra kvalitativt relevant (re)habilitering. Å andra sidan har konstnärer och artister sett inspirationskällor i den verklighet där personer med funktions-

nedsättningar befinner sig. Det har även utvecklats många olika arenor där personer med funktionsnedsättningar har möjlighet att utvecklas som professionella aktörer inom samtliga konstformer. Inte minst har Internet visat sig erbjuda ett mycket stort antal kontaktytor för konstnärligt intresserade personer med funktionsnedsättningar.

Det är omöjligt att i detta sammanhang inte nämna de olika konstnärliga terapiformer som skapats utifrån olika teoretiska utgångspunkter, framförallt inom det musikaliska området. Musikterapi är ett etablerat begrepp med flera skolor utvecklade enbart inom Sverige (Knill, Lars Hjelm m fl) och på den internationella arenan en vid flora av vetenskaplig litteratur, representerat bl a av den vetenskapliga tidskriften *Journal of Music Therapy*. Bild och dansterapier förekommer också liksom terapi i dramaform. Vi kan alltså tala om en lång tradition av samverkan mellan det medicinska fältet och det konstnärliga kulturella fältet med den uttryckliga målsättningen att människor med medicinska problem skall "helas" på ett eller annat sätt, genom att använda olika kulturella verktyg.

Vi kan se en likartad utveckling på det pedagogiska området där specialpedagogiken integrerat ett konstnärligt perspektiv i många olika utbildningsformer och kursplaner liksom också skolor. I många verksamheter med personer med funktionsnedsättningar kan man se att ett lärande och ett helande perspektiv smälter samman och ingår i en syntes med varandra, något som framgår i min avhandling om personer med afasi och deras livsvärldsuppfattningar (Magnusson, 2001).

Ett koncept som exemplifierar detta omfattas och utvecklas av de folkbildningsorganisationer som nämnts ovan, som under ett par decennier har utvecklat något som närmast kan beskrivas som en form av rehabiliterings- eller habiliteringskurser. En stor del av Sveriges folkhögskolor har idag kurser som erbjuds personer med olika typer av funktionsnedsättningar som t ex afasi eller rörelsehinder. Även de svenska studieförbunden, framförallt då Studieförbundet Vuxenskolan och ABF erbjuder beslätade typer av kursaktivitet som ShareMusic, dock i cirkelform. I en antroposofisk miljö har också denna typ av utvecklande insats erbjudits under många år, med läkepedagogiska förtecken.

När det gäller ShareMusic Sweden och moderorganisationen så finns det dock mycket tydligt uttryckt i styrdokument och informationsmaterial att verksamheten inte kan karakteriseras som terapi. I en etablerad terapi är konsten ett redskap med vars hjälp man skall nå ett mål enligt vissa

definierade metoder och teorier. Den konstnärliga processen och den ev. slutprodukten (konstverket) är därmed underordnade det terapeutiska eller pedagogiska målet. Enligt ShareMusics koncept kan man snarare säga att processen och i förlängningen också konstverket är det centrala, att deltagare i en av dem arrangerad kurs skall ges möjlighet att uppleva att de deltagit i en konstnärlig process, att de skapat ett konstverk och därmed också fått utveckla en konstnärlig förmåga. Kort sagt, att de fått möjlighet att närma sig detta med att vara konstnär eller artist och att det ligger ett värde i detta. Överhuvudtaget uttrycks en kvalitativ ambition i ShareMusics måltexter där man betonar att konstnärligt arbete alltid skall uttrycka kvalitet. Om man därmed får delta i en konstnärlig process med hög konstnärlig, kreativ och kvalitativ ambition utvecklas man som person. Med den ambitionen nalkas ShareMusic sin huvudmålgrupp, dvs yngre personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Sammanfattningsvis kan man betona sambandet mellan konstnärlig process och arbetsinsats genom att påminna om vad den legendariske konstnären, författaren mm William Morris sade i slutet av 1800-talet: *”That thing which I understand by real art is the expression by man of his pleasure in labour”* (återgivet i Lindberg, 1991, sid 99).

Syfte och metod

Projektet CREX är alltså ett samarbetsprojekt mellan Share Music och Lärarhögskolan i Stockholm. För att kunna studera och analysera de processer som uppstår och utvecklas i Share Musics kurser har en studie genomförts, baserad på observationer och intervjuer med deltagare i huvudsak mellan 18-25 år från en kurs som ägt rum den 13-20 juni 2004. Vid kursen har Magnus Magnusson närvarat som deltagande observatör och även gjort intervjuer med flera av deltagarna. Intervjuerna har till största delen varit öppna och kan liknas vid samtal med vissa stående temata som varit kopplade till kursveckan. Av speciellt intresse har varit deltagarnas egna upplevelser av kursen och den process de genomgått under veckan. Jag har också ställt frågor om syftet med deltagandet samt synen på konstnärlig verksamhet överhuvudtaget. Studien är således kvalitativ och deskriptiv då en kvantitativ ansats svårligen låter sig anpassas på de aktuella frågeställningarna. Det centrala med studien är att fånga uppfattningar där min egen uppfattning också vävs in genom det deltagande perspektivet.

Då kursen förutsatte att alla som närvarade deltog aktivt, oavsett formell roll, så har jag valt att beteckna de som kurserna egentligen riktar sig till, dvs yngre personer med funktionsnedsättningar, som (egentliga) deltagare. Övriga personer som närvarade var medhjälpare eller medföljare, vilket innebar assistenter, stödpersoner eller ledare.

”Det är tillräckligt att vi talar om ett objekt för att vi skall tro oss vara objektiva. Men genom vårt spontana val betecknar objektet oss mer än vi betecknar det och det som vi tror vara våra grundläggande tankar om världen är ofta förtroliga meddelanden om hur ungdomligt vårt sinne är” (Bachelard, 1949; 1993, sid 2).

Den metod som valts för denna studie är en livsvärldsfenomenologisk ansats (Magnusson, 2001) där intervjuer, deltagande observationer och (reflekterande) samtal och samspel mot en deltagarorienterad forskningsbakgrund tillsammans konstituerar en lämplig arbetsmodell. Inslag finns också av den livshistorieinriktade metodologi som förekommer inom sociologi och i någon mån inom pedagogik (Egger, 1997) där metoden används primärt för att analysera (upplevt) resultat av lärande. Till detta skall läggas ett studium av teorier runt konstbegreppet som sådant och några exempel på konstnärlig verksamhet inom rehabiliteringssektorn samt några reflektioner runt personer med funktionsnedsättningar och deras livssituation.

Utöver detta har en enkät sänts ut till samtliga personer som tidigare gått Share Musics kurser. Enkäten utarbetades av Magnus Magnusson och Jane Brodin och ingår som en del i rapporten. Enkäten har sänts ut genom Share Music och Lärarhögskolan har inte haft tillgång till mottagarnas adresser. Enkäten har bearbetats av ovanstående personer och redovisas skriftligt som en del av denna rapport.

Slutrapporten presenteras på svenska med engelsk sammanfattning. Rapporten är uppdelad i tre delar:

1. Ett bakgrundsavsnitt där den teoretiska grunden läggs
2. En beskrivning av veckan utifrån ett antal temata
3. En kort sammanfattande diskussion

Etiska överväganden

Projektet följer till fullo de etiska regler som fastställts för forskning av HSFR (Humanistiskt Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet) och idag övertagits av Vetenskapsrådet. Det innebär att de fyra centrala reglerna; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet har varit vägledande och avgörande för arbetets utformande och utförande.

Projektet har därför i samband med kursstarten presenterats för deltagarna. Vid kursstarten har deltagarna fått information om projektets syfte, metod, genomförande och hur resultatet kommer att användas. Jag har också informerat deltagarna om att deras deltagande i studien är frivilligt och att de om de så önskar har kunnat avbryta sitt deltagande. Materialet (observationer och intervjuer) har hanterats konfidentiellt och anonymt med hänsyn till deltagarnas identitet. Jag har också informerat om att materialet som insamlats endast kommer att användas för forskningsändamål. För att de inledande intervjuerna/samtalen skall ha varit möjliga att göra med deltagarna, har de fått skriva på ett intyg/tillstånd där de bekräftar att de ger sitt tillstånd till att ingå i studien, att bli observerade och att intervjuas. De som valt att inte delta har exkluderats ur studien.

De två deltagare som avlagt sig deltagande i studien under veckan ändrade sin inställning och meddelade muntligt att de inte hade något emot att delta i studien. Resultat av samtal redovisas dock på ett så allmänt sätt att ingen enskild person kan identifieras där inte utfrågandet varit av den arten att personen haft en sådan betydelse för aktiviteterna som berörs i samtalet att en identifiering varit nödvändig. Den identifieringen har dock skett med deltagarens ifråga samtycke.

Om ShareMusic

ShareMusic grundades i norra Irland i Storbritannien år 1983 som ett initiativ av Michael Swallow, neurolog. Målformuleringarna för organisationen har tagits fram ur deras engelska hemsida www.sharemusic.org.uk. Där framgår det att de konstnärliga aktiviteter som prioriteras är musikaliska och att skapande deltagande är av central betydelse liksom utvecklandet av individuell kreativitet liksom samarbete med liknande organisationer inom kultur- och funktionsnedsättnings-sektorerna:

- Provide opportunities for disabled people to participate in a wide variety of musical experiences in the company of other musicians and voluntary helpers and with the help of professional tutors and amateurs.
- Encourage the development of individual creativity in the use of keyboards, percussion, acoustic instruments, vocal skills and in musical composition and song writing.
- Promote the use of the latest music technology equipment as a vehicle for musical performance and creativity and especially to facilitate participation by disabled people.
- Work in association with other organisations with similar aims both from the arts and disability perspectives, with the object of integrating disabled people into mainstream musical activities whenever possible.
- Promote SHARE MUSIC as a training potential in music for and with disabled people and for voluntary carers who wish to gain experience in this type of work

Ett centralt begrepp som återkommer exempelvis i ShareMusics årsrapport (2003) är begreppet "artistic excellence". Organisationen påminner om att dess verksamhet skall stå för kvalitet och att deltagare vid kurser och uppträdanden i organisationens namn skall påminnas om att det man gör har ett värde, att det kvalitativa elementet är starkt och centralt. I målformuleringen framgår också att målgruppen i första hand är personer med motoriska och sensoriska funktionsnedsättningar och med en maximal ålder av 40 år. Det betonas dock att målformuleringen är grov. I kvalitetsbegreppet ingår också det faktum att professionella artister skall vara handledare i kursverksamheten.

Det är frestande att påminna om brittisk tradition inom konstvetenskap och konstnärlig verksamhet när man tittar på ShareMusics (och för den delen på andra organisationers) målsättning. Under 1800-talet växte i Storbritannien fram en ideologisk bas fram för konstarbete och hantverk ut ur och som en motreaktion mot industrialiseringen, som främst kan sägas representeras av konstvetaren John Ruskin och mångkonstnären, författaren, designern mm William Morris. Ruskin travesterade elegant Shakespeare genom att säga att "... *the beauty which is indeed to be a joy for ever, must be a joy for all...*" (citerad i Lindberg, 1991, sid 78). Det var hans sätt att säga att konsten tillhör alla, att begreppet Konst med dess inneboende estetiska och etiska komponenter tillhör oss alla, oavsett samhällsklass. Morris instämmer i detta synsätt som också

förtydligas till att innefatta den attityden att konsten alltid innehåller en konstnär, dvs en (eller flera) individ(er), någon som skapar konstverket: ”*Den själfullhet, som kännetecknar det handarbete, som är egen skapelse i motsats till det, som blott och bart är kopia, den är ofta hela skillnaden mellan ett stort konstverk och ett vanligt dussinarbete*” (citerad i Lindberg, 1991, sid 80).

I Sverige formuleras vid denna tid ett likartat manifest av författaren Alma Cleve som citerar Tolstoj: ”*De stora konstverken äro stora endast emedan de äro tillgängliga och begripliga för alla*” (citerad i Lindberg, 1991, sid 181). Exempelen kan dras ut i det oändliga och överstiger vida denna rapports ambition. Det intressanta är dock att konstatera två saker:

1. Konstbegreppet har utvecklats och relativiserats med stor intensitet under det senaste århundradet, vilket innebär att estetisk konstnärlig verksamhet idag erbjuder nya erfarenheter och kunskaper till alla.
2. Att förhålla sig till konst är att förhålla sig till lärande varför pedagogik ingår på ett naturligt sätt i förhållningssätt till konst, vilket utvecklas vidare i konstpedagogiken
3. Det är inte att förvånas över att en organisation som ShareMusic har fötts just i Storbritannien

Att förhålla sig till konst är alltså att förhålla sig till kunskap vilket understryks av Lindberg (1991) i hennes sätt att analysera begreppet konstpedagogik där också just det engelska kulturklimatet alltsedan Ruskins tid framhålls som extra gynnsamt. Hon talar om en ”*öppenhet och frånvaro av ängsligt effektivitetstänkande till konstpedagogisk försöksverksamhet som typiskt brittisk* (sid 292)” och kopplar det till något som den svenske skolforskaren Donald Broady ser som en fångenskap i mål/medel-tänkande som en av ”*alla de konsekvenser som åtföljt amerikaniseringen av svensk pedagogik* (sid 292)” där tekniska och operativa mål för det dagliga arbetet får samma status som de övergripande bildningsmålen.

ShareMusic är heller inte ensamt inom sitt verksamhetsområde i Storbritannien och heller inte i världen i övrigt. Jag ger några exempel med kortfattade målbeskrivningar i respektive organisations egna ord, hämtade från en enkel sökning på Internet med sökinstrumentet Google och sökorden disability och art..

National Arts and Disability Center ”Promotes the full inclusion of

children and adults with disabilities into the visual, performing, media, and literary arts communities”. (UK)

National Disability Arts Forum “To support arts organisations that have become more accessible and to encourage disabled people to participate more in the arts, the National Disability Arts Forum has established ARTS ACCESS UK, an online searchable access guide to arts venues throughout the country”. (UK)

National Institute of Arts and Disabilities (NIAD) “The mission is to provide an art program for people with developmental disabilities which promotes creative expression, independence, dignity and community integration”. Detta institut torde vara en av världens äldsta nu existerande verksamheter som sammanbinder konst, kultur och funktionsnedsättningar och grundades av psykologen Elias Katz och konstnären Florence Ludins-Katz år 1972 (Katz, 2004). (USA)

Orpheus. “An inclusive performing arts centre: we aim to provide opportunities for personal development through the performing arts and other learning experiences for young disabled adults with a physical impairment; so that they can make informed choices about the future and gain the skills to live more independently in the community”. (UK)

Richard Attenborough Centre for Disability and the Arts “Open to all, its focus is people with disabilities and other members of the public who have previously found access to arts education difficult”. (UK)

Conquest Art Centre “The aims of Conquest Art are the relief and rehabilitation of physically disabled people by helping them to live fuller and more active lives, and whenever possible assisting them to overcome their disability, through participation in creative art activity”. (UK)

Enligt Katz (2004) fanns i princip inga organiserade aktiviteter för att stödja kultur inom handikappområdet före 1970 och de senaste fyra decennierna har uppvisat en relativt intensiv utveckling inom området där ShareMusic får räknas till de tidigare initiativen. En enkel sökning på Internet ger hundratals svar på organisationer, verksamheter, tidskrifter, konferenser etc som alla rör sig inom området kultur och funktionsnedsättningar. Sammanfattningsvis kan vi därmed anta att ShareMusic och dess besläktade verksamheter svarar mot ett starkt behov.

ShareMusic har till dags dato genomfört ett 70 tal kurser av samma typ som den som just nu genomförts i Sverige – den tredje någonsin i Sverige. Organisationen har lokalavdelningar under uppbyggnad i Wales, Nordirland och Sverige och utgår från ett strategiskt femårsprogram med årliga verksamhetsutvärderingar. Kurserna utgör kärnan i verksamheten även om kortare ”smakprovskurser” (tasters) finns tillgänglig liksom informationsverksamhet och riktad utbildning/handledning till nyckelgrupper som t ex en samverkanskurs med Britten-Pears School för att stödja artister som vill utveckla sin kompetens inom området konst för och av funktionshindrade.

Om kreativitet

Av alla mänskliga särdrag och egenskaper så intar kreativiteten en speciell roll. I de flesta kulturer och vid de flesta tider har förmågan att skapa alltid betraktats med stor respekt men också med misstänksamhet. ”Att i officiella sammanhang berömma en persons kreativitet är många gånger likvärdigt med en ordensutmärkelse” (Sahlin, 2001, sid 10). Skaparförmågan, hur man nu kan ha definierat den eller var man än kan ha trott att den har kommit ifrån har alltid betraktats som ett verktyg med vars hjälp man åstadkommer en förändring av status quo och därmed något som både kan upplevas som en välsignelse och som ett hot. Skapande skiljs från upprepande och kopierande i och med att det förknippas med något nytt – att skapa är detsamma som att skapa något nytt. I mytologier finns alltid något slags skapare som står för alltings uppkomst, det första nya. Inom humanistisk tradition påminns också om människans konstanta förmåga och möjlighet att skapa sin egen miljö och därmed i förlängningen sig själv, vilket detta sekelgamla citat understryker:

”Om alltså på alla områden livets triumf tar sig uttryck i skapande, nödgas vi då icke tänka att den yttersta grunden till människans liv är en skapelse som – till skillnad från konstnärens eller vetenskapsmannens – kan fullföljas i varje stund och likaväl av alla människor: jag menar skapelsen av jaget genom jaget självt, personlighetens fortsatta riktande med element, som den icke hämtar utifrån, men får att springa upp ur sitt eget inre” (Bergson, 1912, sid 40).

I mer vardagliga sammanhang kopplas kreativiteten samman med antingen konstnärligt eller vetenskapligt arbete eller verksamhet. I båda fallen ses kreativitet som något som hjälper oss människor att komma

vidare i vår utveckling, att berika våra liv och att förändra oss själva och förutsättningarna för vår existens, underförstått till det bättre. I det senare fallet ses nog kreativiteten som mer målinriktad och dessutom underställd kontroll. En kreativ vetenskapsman förutsätts gärna ha ett (konkret) mål framför sig och att det målet är nyttoinriktat, dvs i någon mer persons intresse än vetenskapspersonens eget, gärna en uppdragsgivare.

I konstnärens fall är nyttoaspekten inte lika tydlig. Kreativitet kopplas gärna till förmågan att gestalta eller uttrycka något på ett nytt sätt och därmed bidra till andra människors ökade perspektiv på omvärlden men inte självklart knutet till ett bestämt mål eller till en bestämd användar- eller nyttoaspekt. Konstnären talar oftare om den konstnärliga friheten att uttrycka sig än vetenskapspersonen som talar om behovet av att bedriva forskning i frihet men som ofta finner sig i situationen av att forska på någons uppdrag. Det här innebär att konstnärens kreativitet ofta kopplas till frihetsbegreppet, konstnärlig kreativitet ses som en process som åstadkommer frihet genom att den konstnärliga processen eller konstverket erbjuder en möjlighet att vidga det egna livsperspektivet hos den individ som tar del av konstverket, antingen som betraktare/lyssnare eller som deltagande i tillkomsten av konstverket. Inte sällan framstår konstnären som skapar konstverket som en person som erbjuder oss andra till ny kunskap och framstår därmed som en lärare och att den konstnärliga processen därmed innehåller ett pedagogiskt element.

Både konstnärer och vetenskapspersoner förknippas dock ofta med begreppet vision. Båda aktörerna ses ofta som drivna av en vision som inte alltid låter sig uttryckas på ett entydigt sätt men som ofta beskrivs som något under vilket konstnären/vetenskapspersonen är underställd.

Att fastställa vad som ingår i kreativitet har utmanat forskare och konstnärer i århundraden och det förekommer en oöverskådlig mängd litteratur på området. Perspektiven på kreativitet är oerhört många. En psykolog och språkforskare som Vygotskij försökte förstå kreativiteten genom att studera barnet och ville därmed se kreativitet som något som är förbundet med den nya och växande människan där kreativiteten lägger en grund för det fortsatta vuxenlivet (Vygotskij, 1930;1998).

En annan psykolog (Chikszentmihajij, 1990) försökte beskriva den mentala process eller det tillstånd som i oss människor leder fram till kreativitet. Han kallade fenomenet ”flow” och i vardagsspråket har detta begrepp fastnat. I svenskt vardagsspråk talar vi gärna om att ha ”flyt”.

Hos neurologer som studerar den mänskliga perceptionen och därmed våra upplevelser ur ett biologiskt perspektiv har länge begrepp som ”balans” diskuterats, dvs att vi inte kan ta in för mycket information via våra sinnen i förhållande till vad vi kan ”processa” och integrera i våra personligheter och därmed vidareutveckla. Om vi hamnar i situationer med ett för stort intag så hämmas vår förmåga att ta in informationen och vi passiviseras eller förlorar förmågan till att ta in och åstadkomma syntes i det vi upplever. Ett exempel på det synsättet har uttryckts av den danske neurologen Fredens (1986). Alltså, balans krävs för att vi skall kunna skapa något och därmed vara kreativa.

I det här sammanhanget är det naturligt att ta del av hur en konstnär kan betrakta kreativitet:

”Det kreativa arbetet, då någonting skapas, är en mycket intensiv och spännande process, som kan öppna väg för okända resurser och till ny insikt. Den ger t ex möjlighet att uppleva och ändra olämpliga vardagsmönster som man känner sig fånglad i, att sätta sig själv på prov i nya sammanhang samt att ge uttryck åt sina personliga upplevelser. Som förhållandena är i dag har de flesta människor inte mycket plats att uttrycka personliga känslor och tankar i vardagen – de ger sig inte tid att tolka upplevelsen av det liv de lever i ord eller bild” (Elverdam, 1993, sid 15).

Det är också lätt att se paralleller mellan vetenskapspersonens sätt att arbeta och konstnärens. Den motsättning som kan anas i min kortfattade och grova beskrivning ovan är sannolikt till största delen en grov förenkling med rötter i en romantiserande populärföreställning om vetenskapspersoner som tagen enbart från naturvetenskapernas område och därmed kanske t o m felaktig. Det är också lätt att hitta vetenskapspersoner som uttrycker sig i konst eller som ser konst och vetenskap som två sidor av samma sak.

Slutligen kan det vara lämpligt att vända sig till en filosof för att utröna vad som kan behövas för att ingå i en kreativ miljö. Enligt Sahlin (2001) är det följande faktorer som behövs för att vi skall ha en kreativ miljö: generositet, gemenskap, småskalighet, kompetens, kulturell mångfald, tillit och tolerans, jämlikhet, nyfikenhet och frihetsanda. Faktorerna är sannolikt direkt överförbara på individuell nivå.

Om den konstnärliga upplevelsen

Alltsedan Descartes styrde in ett vetenskapligt tänkande mot en skillnad mellan subjekt och objekt, vilket jag också påpekat i min avhandling (Magnusson, 2001), har större delen av det vetenskapliga tänkandet i västerlandet kännetecknats av en strävan efter att betrakta objekt, en objektifiering också av människor och av identiteter. Det materiella har ställts mot det immateriella på ett sätt som gjort att vår uppfattning om oss själva kommit att karakteriseras som en motsättning mellan det som det fysiska (= kroppen) representerar och det som det psykiska, dvs tanken men också känslorna representerar. Trots enstaka tänkare som alltsedan den italienske renässanspoeten Petrarca's dagar beskrivit mer en koppling och en syntes mellan det materiella och det immateriella så är det först i modern tid som tänkare ifrågasatt den Cartesianska dichotomien. Främst bland dessa står den franske filosofen Merleau-Ponty som myntat begreppet "den levda kroppen" för att hävda att vår personlighet också är kropp och att kroppen är en del av vårt tänkande, som exemplifieras av följande utdrag ur *Signs* (1964, sid 66-67) om seendet:

"And it is not the mind which takes the place of the body and anticipates what we are going to see. No; it is my glances themselves – their synergy, their exploration, and their prospecting – which bring the imminent object into focus; and our corrections would never be rapid and precise enough if they had to be based upon an actual calculation of effects. We must therefore recognize that what is designated by the terms "glance", "hand", and in general "body" is a system of systems devoted to the inspection of a world and capable of leaping over distances...."

Merleau-Ponty talar utifrån konstnärens syn på det som skall avbildas i det som ses men beskrivningen kan sägas vara generell för allt seende. Vi ÄR i det vi ser, vi ser samtidigt som vi avbildar det sedda. En annan fransk filosof, Gaston Bachelard uttrycker ett besläktat seende som också är ett skapande:

"Vårt sinnes bildskapande krafter utvecklas utmed två helt olika axlar. Utefter den ena axeln finns de som stimuleras av det som är nytt, roas av det pittoreska, av omväxling, oväntade händelser. Den fantasi som de sporrar har alltid en vår att beskriva. I naturen, långt ifrån oss, lever de redan och får blommor att växa.

Utefter den andra axeln finns de som går till djupet av väsendet; de vill i väsendet samtidigt finna det ursprungliga och det eviga. De styr årstiderna och historien. I naturen, inom oss och utom oss, ger de upphov till frön, där formen är inbegripen i en substans, där formen är insides.” (Bachelard, 1942; 1990, sid 2)

Upplevelser sker genom våra sinnen, vilket naturligtvis också gäller den konstnärliga upplevelsen, som också kan ses som en form av lärande. Detta har också uppmärksammats under det senaste århundradena på så sätt att konstnärer och pedagoger har utvecklat något som kan kallas för konstpedagogik (Lindberg, 1991).

Både för den formellt definierade professionelle konstnären och för den som tar till sig konsten finns alltså ett besläktat seende som lättast kan beskrivas som att vara i konsten, att t o m låta konstverket och den konstnärliga processen ta över och uppsluka den som nalkas konstverket, likt en muminmamma som går in i sin målade trädgård i boken Pappan och Havet där konstverket erbjuder en tröst, en tillflyktsort som inte bara avbildar utan faktiskt ÄR det den avbildar.

Om den konstnärliga processen

Två huvudmål finns i konstnärligt arbete – att skapa en produkt (= konstverket) och att nå produkten genom en process där skapandet och processen är i fokus. Därutöver kan vi peka på andra mål som vidrörs i denna rapport – konstnärlig aktivitet som ett redskap för att uppnå en sekundär effekt, som t ex ny kunskap eller färdighet eller djupare upplevelse av världen eller ett helande eller läkande. Den franske filosofen Bergson intresserade sig mycket för konsten och människans estetiska uttrycksförmåga och hans iakttagelser gäller i stor utsträckning fortfarande. Likaså har filosofen Merleau-Ponty låtit sig inspireras av Bergson.

”Vilket är konstens mål? Om verkligheten skulle slå an direkt mot våra sinnen och vårt medvetande, om vi kunde komma i direkt kontakt med omgivningen och med oss själva tror jag att konsten skulle vara överflödigt, eller snarare att vi alla skulle vara konstnärer, ty vårt inre skulle då alltid vibrera i samklang med naturen” (Bergson, 1911;1987, sid 82).

”Vad åsyftar konsten, om icke att låta oss i naturen och själen,

utomkring oss och i oss, upptäcka en mängd saker som icke påtagligen träffat våra sinnen och vårt medvetande.... De skulle icke röna förståelse av oss, såvida vi icke själva ägde en förnimmelse, åtminstone i spirande uppkomst, av allt det de beskriva för oss ”(Bergson, 1912, sid 94).

”To live in painting is still to breathe the air of this world – above all for the man who sees something in the world to paint. And there is a little of him in every man” (Merleu-Ponty, 19, sid 64).

Alla tre citaten betonar att den konstnärliga processen i sig är lika viktig som konstverket och att även upplevelsen av ett konstverk är en aktiv process som inte är artfrämmande från den process som det innebär att själv skapa ett konstverk.

Var och när och hur och varför finns konsten?

Rubriken pekar på ett komplext och ingalunda något trivialt frågekomplex. Denna rapport har ingen ambition att ge uttömmande svar på denna komplexa fråga. Konst har sina bestämda arenor och kanaler. Konst åstadkoms också med ett syfte och i en bestämd social kontext. Att erövra konst är också att erövra en vidgad del av det samhälleliga utrymmet (Lindgren, 1991, sid 277).

Traditionellt har vi en konsumentsyn på konsten som alltså skall konsumeras. Tavlor beskådar man på museer, musik lyssnar man till på i spellokaler, dans ser man på teater – likaså skådespel osv. Frågan är om konst bara är mottagandet eller om vi nu inte skall ha ambitionen att se konsten som ett deltagande och då blir frågan utvidgad till att också gälla – var gör jag konst och lika viktigt, hur gör jag konst? Och var finns egentligen konstnären?

En mängd följdfrågor uppstår då också när vi går vidare i flykten från det rena konsumtionsidealet till att inkludera frågor av typen – kan jag göra konst, duger jag till det, vill någon ta del av min konst, vad är ”riktig konst”, är olika sorters konst olika mycket värd, är min konst på något sätt något som bestämmer mitt värde som människa, kan jag förstå andras konst bättre om jag själv är konstnär eller gör konst.... Frågorna är många och rör sist och slutligen vid det som kanske är huvudfrågan – har jag rätt till något mer än att ”bara” ta del av de andras konst. Har jag rätt till det som är grunden för konsten, kreativiteten och detta att synas. Har jag rätt att bli en del av konsten?

Om ett liv med funktionsnedsättningar

För att utgå från en strikt begreppslig tolkning av ett ords innebörd kan man säga att per definition en funktionsnedsättning alltid innehåller en bristande funktion och att vi talar om funktioner i största allmänhet. OM vi tar den synonyma men äldre beteckningen funktionshinder så framgår det att ordet pekar på ett hinder inför detta att kunna ta del av något. Om vi nu också räknar in skapande bland funktionerna så innebär per definition detta att vara funktionshindrad också att vara hindrad i sitt skapande – underförstått i relation till något slags likare. Det innebär att grundtanken hos ShareMusic, att erbjuda (yngre) personer med (fysiska) funktionsnedsättningar möjlighet till skapande, är sakligt underbyggd utifrån ett faktiskt objektiva iakttagbart behov.

Det finns flera studier som genomförts under årens lopp av personer med funktionsnedsättningar och deras behov och upplevelser av sin vardag. De flesta är kvantitativa till sin art men det finns ett (växande) antal som tar fasta på personers upplevelser och beskrivningar av dessa sina upplevelser. Jag vill helt kort nämna fyra relativt färsk skandinaviska studier och se om dessa kan ge några idéer om behov och problem vad gäller skapande och fritid.

I den äldsta av studierna tar Jakobsson (1996) upp relationen mellan en person med personlig assistent och dennes assistent. En stor del av problematiken fokuserar på gränsdragningen mellan två individer i den speciella närmast symbiotiska relation som uppstår och där relationen lätt blir ett beroendeförhållande där den som har behovet underställs den som skall utföra servicen och där en obalans uppstår i maktförhållandet över den personliga situationen. Och för assistenten uppstår lätt en problematik runt tolkning och identifiering, var går gränsen mellan mig och min uppdragsgivare. Det skall betonas att vid tidpunkten för denna avhandling så fanns inte den formella relation som finns idag där en person med funktionsnedsättningar blir en formell arbetsgivare/uppdragsgivare till sin assistent. Problematiken är dock fortfarande inte helt ovanlig idag även om en yrkesidentitet är under framväxande för personer som arbetar som personliga assistenter.

Sunvisson (2003) poängterar i sin avhandling hur vår kroppsliga erfarenhet påverkar vår identitet och vår upplevelse av ett handikapp. Hon påpekar också hur viktigt det är att personer som har till uppgift att erbjuda stöd i olika former beaktar detta och lyssnar till de upplevelser som en person med funktionsnedsättningar har av sin vardag. En

liknande erfarenhet lyfts också fram i min egen avhandling (Magnusson, 2001).

Jahnsen (2004) fokuserar på den livslånga deprivation och utanförkänsla som aktivt måste motverkas av personer med medfödda funktionsnedsättningar. Hon är mycket tydlig i sin avhandling där vuxna personer med CP-skador intervjuas och där funktionshindret lätt upplevs som infantiliserande och där upplevelsen av handikappet lätt skapar en negativ spiral i vilken den enskilde individen kan fastna och därmed uppleva att funktionshindret förvärras med tiden, trots stöd och terapier. Hon betonar också hur viktigt det är att en positiv självbild byggs upp hos ett barn med en medfött funktionsnedsättning så att grunden läggs till en positiv vuxenbild.

Samtliga ovan kort nämnda studier har en koppling till ShareMusics verksamhetsområde. I den brett upplagda studien om livssituationen för ungdomar med rörelsehinder från Sverige (Brodin & Fasth, 1999) närmar vi oss dessutom entydigt ShareMusics huvudmålgrupp. Studien är bred – närmare 500 deltagare som besvarat 77 enkätfrågor - och dessutom genomförd med stöd av den egna intresseorganisationen RBU (Rörelsehindrade Barn och Ungdomar). Vid genomläsning ser man också att svarsfrekvensen är hög vilket gör att vi här har en mycket tillförlitlig studie vad gäller livsvärldar och livsvillkor för just ShareMusics huvudmålgrupp. Då vi pekat på att konstupplevelser och kreativitet närmast har att göra med det som vi sammanfattar under rubriken fritid är det lämpligt att titta på vad studien har att säga om fritidsaktiviteter.

I enkäten fick man ange tre olika typer av fritidsaktiviteter som man helst höll på med där alternativen var fler än tio, samt möjligheten att själva komma med egna förslag. Bland alternativen fanns ”skapande aktiviteter” där just det aktiva elementet fanns betonat i ett antal underalternativ. Dessutom fanns en följdfråga där man hade möjlighet att beskriva vad det kunde bero på om man inte kunde göra det man ville på sin fritid.

I sammanfattningen av studien så sägs följande om just fritiden (ibid, sid 102):

”De tre populäraste fritidsaktiviteterna är att umgås med vänner, lyssna på musik och se på TV eller video. Andra populära aktiviteter är att gå på pub, café, diskotek, bio och konserter.

De vanligaste fritidsaktiviteterna är att lyssna på musik, se på TV eller video och att umgås med vänner. Andra vanliga sysselsättningar är att spela dataspel/”chatta” eller surfa på nätet samt idrott.

Ungefär _ upplever svårigheter att göra det de vill på fritiden. Exempel på orsaker är funktionshindret i sig och att inte ha någon att hitta på något med och bristen på anpassade fritidsaktiviteter och reseavståndet till aktiviteter och vänner”.

De såväl populäraste som vanligaste aktiviteterna innehåller starka sociala element – de unga vill ha sällskap – likaväl som att de beskriver att de vill uppleva olika saker. Däremot nämns nästan inget om att de själva vill (eller kan) utföra en egen aktivitet, sånär som på föreningsarbete och idrottsaktiviteter som nämns på andra ställen i rapporten. Detta skall nu ställas i relation till det faktum att _ av de intervjuade uttrycker att de upplever svårigheter att göra vad de vill på fritiden. Det vore av extra stort intresse att få mer information om vad de egentligen skulle vilja kunna göra på sin fritid, något som inte närmare belyses i rapporten. Det är ju inte säkert att det som någon helst håller på med av ett antal givna alternativ är det som man egentligen skulle vilja göra.

Om vi kort sammanfattar dessa studier så ser vi att de tillsammans visar på en livssituation för personer med i första hand fysiska funktionsnedsättningar som kan upplevas som depriverande, infantiliserande, fylld av hinder att göra det man vill och i det stora hela fylld av faktorer som negativt påverkar möjligheten till ett aktivt skapande självständigt och med alla andra jämställt liv.

Det förekommer också en mängd olika typer av konstnärlig verksamhet i anslutning till verksamheter med ett innehåll som behandlar funktionsnedsättningar, inte minst inom de intresseorganisationer som driver frågor för personer med olika typer av funktionsnedsättningar. En sökning på Internet ger tusentals träffar på frågor av typen konstnärlig verksamheter för och av personer med funktionsnedsättningar. Det är dock utanför denna rapports målsättning att gå djupare in på den typen av frågor.

Kortfattat om principer för rehabilitering och lärande

En rehabiliteringsprocess innebär alltid en form av lärande. Man närmar sig det okända genom att hänvisa till det kända (Lindberg, 1991, sid 141). Det finns en risk för motsättning som kan ligga i att man ser terapi och behandling som artskilda från pedagogisk verksamhet och undervisning (Magnusson, 2001). Det man konkret gör som terapeut respektive pedagog är ofta samma sak, även om den teoretiska basen och kontexten kan vara olika. Resultatet kan också ses som snarlikt mellan de två olika aktiviteterna. Den som genomgått en terapi har genomgått en förändringsprocess som kan beskrivas som ett lärande. Den som genomgått en kurs eller en handledning kan uppleva effekten som helande och läkande.

Trots ständiga pågående ideologiska diskussioner inom såväl den pedagogiska sektorn som inom vårdsektorn om kunskapssyn och mål för verksamheterna så är det endast inom det antroposofiska verksamhetsområdet som man gjort ett systematiskt sätt att förena dessa två världar i form av läkepedagogik.

I föreliggande rapport kan jag dock endast konstatera att min egen vårdvetenskapliga och pedagogiskvetenskapliga bakgrund finns med som en faktor i min betraktelse av ShareMusic och i min tolkning av mina upplevelser och intryck från veckan i Hjo, men inte som en formell vetenskaplig ansats annat än som en del i den allmänna fenomenologiska grunden för min beskrivning.

BESKRIVNING

Struktur av veckan

Jag anlände tillsammans med alla andra till en lugn och avskild miljö vid Hjo folkhögskola och kom att ingå i en grupp om ett 50-tal personer, bestående av ledning, medföljande ledsagare (assistenter), medhjälpande kursdeltagare (eng. *enabler*) och personer med olika funktionsnedsättningar. Mitt inledande möte med hela gruppen skedde i form av en kort presentation av mig själv och mitt uppdrag vid den första dagens morgonsamling. Då presenterades också den andre dokumenteraren, filmfotografen, på samma sätt utan att våra presentationer tog något fokus bort från kursveckan i övrigt. I samband med detta delades samtliga närvarande upp i grupper i vilka vi skulle fortsätta arbeta under hela kursveckan.

I och med att presentationen var gjord så slussades jag snabbt in i kursen genom att placeras in i en grupp och att få några specialuppgifter. Då en kursvecka erbjuds deltagare, assistenter, medhjälpare och ledare så betraktades jag som ett mellanting mellan alla dessa funktioner. Det innebar bl a att jag liksom andra ledare fick ett slags fadderuppdrag gentemot en deltagare och sedan instruktionen att förhålla mig så öppen som möjligt och att gå in i helheten.

Schemat för veckan innehöll organiserade övningar under förmiddagarna och fria workshops under eftermiddagarna och uppträdanden på kvällarna. Dessutom fanns särskilda mötestider för de olika grupperna av deltagare, dvs medhjälpare/assistenter, ledningsgrupp och de egentliga kursdeltagarna, dvs personerna med funktionsnedsättningar. Som avslutning på hela veckan fanns en föreställning för allmänheten inplanerad. Dessutom var en av kursdagarna tillgänglig för studiebesökare. Förmiddags-övningarna var inriktade mot att knyta samman såväl den stora gruppen som de mindre grupperna och bestod av rytmiska rörelseövningar, sång- och musikövningar och dramatiska gestaltningsövningar.

Eftermiddagsövningarna var av workshopkaraktär och erbjöd kursdeltagarna att träna olika konstnärliga aktiviteter, alltifrån gemensamt bildskapande till musicerande och dansande. Kvällsuppträdandena var sedan avsedda att fyllas av frivilliga bidrag från samtliga deltagare under devisen att vem det än månne vara som närvarar en vecka på en ShareMusic-kurs skall bidra med något eget uppträdande

under någon av kvällsföreställningarna, eller i annat gruppsammanhang. Mötestiderna för de olika deltagarkategorierna var slutligen avsedda att fungera som ett slags planerings eller avstämningstillfällen.

Arbetet styrdes så vidare i tre steg. För det första fick varje individ i uppgift att gestalta en specifik händelse av betydelse ur det egna livet. De olika händelserna dokumenterades av ledningen och kategoriserades i en gemensam diskussion i den stora gruppen. Sedan uppmanades varje delgrupp att gemensamt skapa och gestalta en händelse eller situation i ljud och musik. Som ett tredje steg angav kursledningen ett centralt tema för hela kursen till vilket allt skulle knytas, framförallt till den avslutande konserten, där intentionen var att endast det som skapats under veckan skulle framföras – inom detta tema. Och det tema som presenterades dag två var himlen.

Under veckan förväntades de olika delgrupperna och andra konstellationer som i första hand uppstod i samband med kvällsuppträdandena arbeta fram material till avslutningskonserten. Att karakterisera stämningen under veckan som intensiv är närmast att ta till i underkant. Samtliga personer arbetade intensivt i alla konstellationer samt testade och skapade hela tiden nya så att dygnets timmar föreföll alltför få.

De individuella och gruppbaseade händelserna tränades sedan in i de olika grupperna så att varje grupp skapade ett sceneri som samordnade de olika individuella händelserna till ett slags drama som sedan ackompanjerades av en annan grupps kollektiva musikhändelse. Då det var fyra grupper fick man på det sättet fyra scener som utgjorde en mycket viktig del av slutföreställningen som bara innehöll sådant som skapats under veckan.

Till slutföreställningen kom ett hundratal besökare och jag tackar ledningen för det dubbla förtroendet att dels få tillverka programmet för föreställningen, dels för att jag tillsammans med två andra ”Magnusar” fick äran att vara konferencier under föreställningen. Det kan tilläggas att lokala medier i Hjo bevakade veckan och därmed också föreställningen minutiöst och att föreställningen sändes i radio.

Om intervjuerna

Min avsikt var att låta intervjuerna störa det pågående arbetet så litet som möjligt och att inte tränga mig på utan försöka skapa naturliga tillfällen till samtal med i första hand de egentliga deltagarna, i andra hand med funktionärer och ledare. Jag hade också i min inledande presentation betonat att vem som helst som ville bli intervjuad av mig eller ha ett samtal med mig var välkommen att ta kontakt med mig när och var och hur som helst.

Intervjustrukturen var som redan nämnts öppen runt ett antal frågeställningar där de två viktigaste frågorna helt enkelt var – varför deltagandet och hur upplevde de deltagandet (se Bilaga 4).

Under veckan gavs tillfällen till att samtala med eller intervju representanter för alla deltagarkategorierna, även med deltagare ur ledningsgruppen där frågorna dock mer kom att röra form och intention på kursen och respektive ledares insatser.

Att strukturera intervjuresultat har varit ett problem där den fenomenologiska grundsynen att försöka återge det sedda varit särskilt tydlig. Jag har inte redovisat alla intervjuer eller samtal separat, dels av etiska skäl, dels för att den sortens presentation inte är lätt att hantera för läsaren. Jag har istället sökt efter vissa centrala temata i de utsagor jag samlat in från deltagarna och där också stött mig på de frågor som ställts i den enkät som utskickats separat. I de sammantagna utsagorna har jag tyckt mig kunna se följande centrala temata:

Frågor om träning av sin förmåga

Frågor om att lära sig något nytt

Frågor om den sociala samvaron

Frågor om att utveckla sina förmågor inom det kulturella området

Frågor om att lättare kunna kommunicera med omvärlden

Samtal med kursledning

Kursledningen som beskrivs i bilaga 1 hade inte träffats i denna konstellation tidigare så att de hade en snabb och intensiv inledningsperiod för att hitta formen i sitt arbete. Enligt modell från England så skall varje kurs ledas av en konstnärlig ledare som har ansvar för arbetssätt och som utses centralt ifrån England. I mina samtal

med medlemmar i ledningen så framstod detta inte bara som önskvärt utan som nödvändigt för att få till stånd en snabbt fungerande struktur på och modell för arbetet. Under denna vecka var ledaren Kenneth Tharp från London. Han är professionellt sett dansare men är också musiker och har både en bred och djup bas i kulturlivet. I hans konstnärliga vision betonas dialogen och han beskriver sin arbetsmodell som att han ser målet med arbetet som att man startar från en enkel kartskiss över den ”areal” som skall utforskas gemensamt. Sedan växer i det ömsesidiga arbetet fram en fördjupad och mer detaljerad karta fram som närmar sig vår verklighet.

Övriga personer i kursledningen representerade olika delar av musik och konstvärlden och det yttersta ansvaret för personalsammansättningen åvilade ShareMusic centralt i England.

Ledningen arbetade intensivt och det gavs inget naturligt tillfälle för mig att möta hela ledningen samtidigt utan mina kontakter skedde i form av individuella samtal som i huvudsak kom att röra deras syn på sitt konstnärliga arbete och syftet med den här typen av utbildning – och naturligtvis den egna rollen. För samtliga personer var kvalitén av allra största betydelse och hos flera av ledarna betonades det faktum att den professionella kunskap man hade var underlag för deras medverkan.

Det var en kunskap som var unik och individuell och att man inte såg sin medverkan som att där fanns en funktion där det gällde att hitta en person att fylla funktionen utan snarare att jag som konstnär eller artist har en speciell förmåga eller kompetens som behövs just i denna typ av kurs. Ledarna såg sig med andra ord inte som utbytbara utan varje kurs blir följaktligen utifrån deras synsätt helt beroende av de personer som hanterar ledningen.

Det kan betonas att samtliga ledare hade något slags professionell yrkeskompetens inom kulturområdet. Likaså fanns naturligt nog ambitionen att där skall skolas en kader av nationella ledare så att Sverige och eventuellt andra länder med ShareMusic-verksamhet skall kunna genomföra helt egna kurser. Vid denna kurs fanns också svenska ledare med som skall betraktas som under tillväxt, liksom en huvudhjälpare, en ytterst viktig funktionär som lyckades med att alltid finnas tillgänglig.

Jag hade tänkt mig att endast ställa den enda frågan ”varför” till kursledarna men på grund av det intensiva schemat fick jag inte den möjligheten mer än till tre personer som samtliga tolkade frågan som

mycket personlig och började en långt gående reflektion runt frågan, som jag förstärkte med att den egentligen handlade om deras konstnärliga vision inför ShareMusic-kurser.

Det skall också betonas att ledarna i sin professionella konstnärsroll upplever kurserna som utvecklande av den egna förmågan och kompetensen, att där finns ett ömsesidigt utbyte.

Samtal med assistenter och medföljande

Rent allmänt såg sig assistenterna inte som i fokus på kursen. Det innebar också att de gärna trädde i bakgrunden. I något fall där den egentlige deltagaren hade ovanligt stora och komplicerade problem så uppstod en del problem i samband med avgränsningar – var går gränsen mellan vad som uttryckligen är en enskild individs vilja och vad som är assistentens vilja. Problem som belyses redan i Jakobssons studie (1996) och som förefaller vara ett problem som inte är helt möjligt att lösa utan kräver ständig reflektion och lyhördhet för att man som assistent skall vara medveten om hur lätt det är att projicera sig själv på en person, och framförallt på någon som inte har en fullt ut fungerande kommunikationsförmåga. I några av samtalen med assistenterna framkom dock en stark vilja att markera en egen yrkeskompetens, att visa att det finns en särskild kompetens som kan komma en person med handikapp till godo som har behov av ett gott assistentstöd.

Ett vanligt problem som såväl min egen erfarenhet och Jakobssons studie som kommentarer och iakttagelser från denna kurs styrker, är det faktum att i denna projektion ligger en bedömning om vad en person med ett handikapp egentligen klarar av att göra utifrån sina speciella förutsättningar. Under kursen förekom det några kommentarer från framförallt assistenter om deras uppdragsgivare skulle klara av kursens krav eller inte. Ut ur det följer naturligtvis ett ifrågasättande huruvida kursen är adekvat eller inte och naturligtvis också huruvida kursledning har erforderlig kompetens för att ge deltagarna det som de egentligen behöver.

Frågorna under kursen ledde inte till några allvarligare störningar, men det är viktigt att påpeka att den här typen av frågor sannolikt dyker upp under en kurs som denna och i kölvattnet till de oerhört komplicerade processer som uppstår när man via inklusion och särskilda utbildningsinsatser försöker stödja människor att ta sig ur de ”fack” som de befinner sig i. Inklusion och jämställdhet innebär att vem som helst,

oavsett förutsättningar, skall ha rätt till full delaktighet i samhället och betraktas som fullvärdig medlem i samma samhälle. Att nå fram till detta är dock ingen självklarhet utan kräver lång och intensiv och genomtänkt satsning från berörda parter. Flertalet assistenter upplevde nog också en glädje i att se att deras respektive uppdragsgivare gick utanför sig själv bildligt talat under kursen vilket flera utsagor vittnar om. Jag skulle t o m vilja påstå att flera av assistenter och stödpersoner under kursen utförde arbetsinsatser som närmast kan beskrivas som kärleksgärningar av Caritas-typ av den typ som vi i det västerländska samhället vant oss att knyta till aposteln Paulus, dvs medmänsklighet.

Det skall också tilläggas att flera av assistenterna hade en mycket hög musikalisk kompetens och själva spelade mer eller mindre professionellt i olika sammanhang. Där fanns t ex en person som jag närmast vill beskriva som så full av musik att musiken hela tiden rann ut ur honom och att det var svårt att se honom längre än någon meter från ett musikinstrument.

Bland de övriga medhjälparna fanns en mängd olika positiva tankar om kursens innehåll som bäst kan sammanfattas med en persons korta och tydliga inlägg: ”*Jag behöver den här veckan*”. Från kursledningens sida har också medhjälparnas roll framhållits som extra viktig så de utgör en extra länk mellan ledning och egentliga deltagare och att man söker locka personer som har en speciell konstnärlig kompetens och ett intresse till kursen för att dela deltagandet och vidga upplevelsen av gemenskap i kursen. Flera av deltagarna betonade sin upplevelse av kursen som något av ett privilegium och ett sätt att förstärka den egna yrkesrollen med hjälp av det gemensamma skapandet där i många fall relationen mellan en klient och en professionell förändras till en upplevelse av människa-människa relation

Samtal med egentliga kursdeltagare

Jag har haft någon form av individuella samtal med alla egentliga deltagare vid kursen, även med den person som uppgav sig inte vilja vara med om en intervju efter att ha fått ett muntligt tillstånd.

Till att börja med så vill jag framhålla att detta med att bli intervjuad sågs som mycket positivt. Flera deltagare kom och tog förr eller senare egna kontakter för att kontrollera när intervjun egentligen skulle bli av. Intervjuerna tog sig också mycket olika form beroende på person och situation. För att inte bryta mot de etiska principerna för en

forskningsstudie har jag dock valt att inte lyfta fram någon individuell intervju utan istället sammanfatta intrycken runt några temata som samtidigt kan ses som en intervjuguide där dock frågorna om vem man är inte direkt hör hemma under ett eget tema. Alla intervjuade berättade öppet och generöst om hur man uppfattade sig själv och likaså det man kan beskriva som effekter av den egna funktionsnedsättningen, i de fall man överhuvudtaget tog upp den frågan. Jag vill här också betona att funktionshindret inte var i fokus för min intervju. Jag vill också betona att jag gärna såg att initiativet kom från de intervjuade i samtalet för att undvika för mycket styrning.

Frågor om utveckling av sin(a) förmåga/or:

Här hade nästan alla deltagare jag pratade med funderingar om vad man ville få ut av kursen då man satte likhetstecken med förmåga och konstnärlig förmåga. Ingen tog upp utveckling som träning ur en funktionskompenserande synvinkel även om någon deltagare i förbifarten refererade till en egen funktionsnedsättning som en faktor att ta hänsyn till. För någon var det viktigt att få komma tillbaka en ytterligare gång för att få fördjupa sin färdighet i att hantera en musikmaskin och då också fortsätta utveckla sin förmåga att skapa musik.

För en annan person var det ytterst viktigt att få träna på det rätta steget i en dans som den personen ville skapa och uppföra. Samma person skapade tillsammans med en annan deltagare en gemensam dans som uttryckte vad de funnit i sin ömsesidiga kommunikation. I båda fallen var sökandet inom sig själv och gemensamt hos varann en viktig komponent och slutligen att nå fram till ett gestaltande.

En tredje person ville utveckla sin förmåga att uppträda som entertainer och sjunga och tränade konstant på att framträda, själv och tillsammans med andra. I den personens fall var det extra viktigt att utveckla en egen stil, att visa sin person i uppträdandet.

En person är mycket noga med att berätta att kursen gjort det möjligt att delta utan en egen assistent och att det är en ny erfarenhet, en ny förvärvad kunskap som kursmiljön har möjliggjort.

En person betonar att det är roligt att vara med om så många aktiviteter som möjligt, framförallt att sjunga och spela och att få möjlighet att göra saker själv. Samme person uppträder också följdriktigt varje dag.

Flera personer upplever att det datorbaserade Soundbeam-systemet har gett fantastiska möjligheter att utveckla nya sätt att skapa sin egen musik och under veckan får vi flera tillfällen att studera sådana tillämpningar som föddes i och med att den sk virtual reality-tekniken föddes i början på 1990-talet (Magnusson & Brodin, 1993). Det skall tilläggas att just den tekniken tilldrog sig stor uppmärksamhet generellt vid kursen och att man skulle kunna tänka sig en egen studie runt de möjligheter som den tekniken erbjuder personer med framförallt motoriska funktionsnedsättningar.

Frågor om den sociala samvaron:

För flera i gruppen är det frågan om ett återseende, för andra är det en möjlighet till att knyta nya kontakter. I och med att det finns centrala ämnen att samlas runt så beskriver och visar alla hur den sociala samvaron är oerhört intensiv under veckan.

I samtalen beskriver personer hur de sitter halva nätter och pratar och spelar och ändå stiger upp tidigt på morgonen och deltar i (ytterligare) en aktiv dag. Flera personer beskriver hur de skaffat nya relationer och hur de hoppas kunna fortsätta ha kontakten, liksom ses igen vid en framtida ShareMusic-kurs.

En person som för tillfället upplever mycket stora problem och frågor runt sin situation upplever att kontakterna som skapas och förnyas och vidmakthålls under kursen är liktydiga med en mening med livet. När kursen slutar beskriver och visar personen hur en tomhet väntar.

Frågor om att förbättra sin kommunikation och att synliggöra sig själv:

Synliggörandet är något av det mest centrala på kursen. Om vi främst tittar på kvällskonserterna så kan man konstatera att det varje kväll genomfördes minst en timmes konsert med mycket aktivt deltagande. Jag uppfattar det som ett mycket tydligt mått på deltagarnas vilja att bli sedda. Att bli sedd är ett mer personligt sätt att beskriva synliggörande då det förutsätter att någon specifik person iakttar. Om man använder ordet ”synas” blir synliggörandet mer anonymt.

En person går från stor tystnad i början av kursen till att aktivt delta i ett flertal aktiviteter och att vid slutföreställningen vilja vara med som konferencier. En annan person som har stora svårigheter att få fram tal vid direkta frågor och lider av en svår talångest vilket också orsakar avståndstagandet gentemot intervju av mig, upparbetar under veckan styrka och vilja att både ge sig in i samtal och att delta mycket aktivt i grupparbeten.

Flera av deltagarna går samman med någon av ledarna och upplever så att den pedagogiska modellen som tillämpas på kursen ger dem styrka att framföra något de själva vill framföra. En person läser på detta sätt en dikt till bakgrundsmusik av en av ledarna. Andra personer kombinerar Soundbeamuppförande med uppbackning av en ledare och skapar på så sätt improviserad situationsmusik.

Vid kursen använder flera deltagare kommunikationsmetoder som ingår i det s.k. AKK-komplexet (Alternativ och Kompletterande Kommunikation).

Med det avses metoder med eller utan tekniska kommunikationshjälpmedel (BLISS etc) som används av personer som inte talar på vanligt sätt. Då flera som närvarar på kursen inte har närmare kunskap om dylika metoder skapas en omvänd inlärningssituation, dvs personen med ett s.k. ”kommunikationshandikapp” lär andra personer på kursen att hantera AKK-metoden och skapar därmed en djupare ömsesidig förståelse. Vid avslutningskonserten betonades detta för övrigt genom att välkommandet av publiken skedde med hjälp av BLISS-symboler.

Övriga observationer vid kursen

Förutom de grupp-specifika upplevelser och åsikter som jag redovisat ovan vill jag lägga till tre observationer som kan behöva beaktas inför framtiden.

Svårigheter för assistenterna att kunna delta i hela kursen p g a lokala anställningsvillkor har skapat problem med kontinuiteten för kursdeltagarna. För flera deltagare har det varit svårt att få samma assistent under hela kursen vilket har påverkat den upplevda kvalitén av kursen.

Bristande tid för ledningen att arbeta sig samman har inte orsakat några utifrån observerbara störningar i kursen, men sannolikt skulle kursledningens arbete underlättas om exempelvis man hade möjligheten till en extra dag inledningsvis för att arbeta sig samman. Veckans tema kunde därmed kanske presenteras något tidigare.

Den tvåspråkiga miljön ställde extra höga krav på deltagarna och tog en del extra tid i form av tolkning där inte alla i ledningsgruppen hade samma strategi i tolkningsarbetet, vilket orsakade en del störningar i den ömsesidiga kommunikationen. Det är en rekommendation inför framtiden att man något tydligare samordnar sina tolkningsinsatser om det

inte går att skapa en enspråkig kurs, vilket naturligtvis skulle förenkla administration och kommunikation inom kursen. Däremot var det fascinerande att se hur väl det fungerade mellan alla personer på kursen trots tre olika språk. Där vill jag särskilt uppmärksamma deltagaren från Ungern som framförde sina inlägg och alster på engelska, ungerska och svenska.

Personlig reflektion

En deltagande observationsansats ställer speciella krav på forskaren, oavsett om man baserar sig på etnografisk, hermeneutisk, antropologisk, aktionsforskning eller liknande tradition. I mitt fall har det varit vägledande att se till att inte rubba kursens inneboende struktur genom att avvika från arbetsförutsättningar, kommunikationsklimat och arbetsvillkor samtidigt som jag måste ha en plattform för mitt eget arbete som gör att jag kan samla in tillräckligt med relevant information för att kunna utföra mitt arbete på ett tillfredsställande sätt. Vi talar alltså om att skapa reliabilitet och validitet i undersökningssituationen.

Att göra sig helt osynlig och/eller frånvarande i en deltagande situation är en ganska omöjlig situation, framförallt om man vill ha tillgång till den direkta kommunikationen med de personer som ingår som en del av den situation som man observerar. Likaså är en metod liknande den som Günter Wallraff praktiserade, dvs att i hemlighet gå in i och undersöka en situation inifrån, inte etiskt försvarbar.

Att delta som aktionsforskare, dvs med avsikt att förändra något eller att studera en medveten förändring av en situation ligger heller inte i uppdragets natur utan det handlar om att följa en process och att försöka ta fram relevanta iakttagelser och data för att förstå denna process, också genom att studera sig själv och den påverkan man utsätts för genom att ingå i ett samspel. Med alla dessa fakta sammantagna retrospektivt så har jag svårt att se en framkomligare och ärligare väg än den som fenomenologin erbjuder, dvs egentligen att redovisa centrala upplevelser och intryck och att söka efter det essentiella i det som skett, genom upplevelser som då insamlats genom deltagandet.

Det innebär att även mina egna upplevelser är av centralt intresse, rentav att det i slutändan är just min egen totalupplevelse av kursen och ShareMusic som är det egentliga slutresultatet. Och det kan vara lämpligt att avrunda detta avsnitt med det som lämnat det starkaste avtrycket i mig, vilket är tre saker.

För det första har jag under kursen kommit till insikt om att kursen i sig kan liknas vid ett konstverk, att den process som jag tillsammans med de andra genomgått och som mynnat ut i framförallt den avslutande konserten och föreställningen är ett konstverk och att jag därmed fått uppleva födelsen av ett konstverk, att vara med om att skapa ett konstverk och själva den konstnärliga processen som sådan – tre aspekter på vad det innebär att utveckla en konstnärlig sida hos sig själv.

För det andra har jag sett hur varje deltagare blivit en viktig och omistlig kugge i denna konstnärliga skapelseprocess, vilket inneburit att inför konstverkets fullbordan så har samtliga personer varit viktiga. En frånvaro i den situationen skulle rubba konstverkets balans och intention. Denna upplevelse har jag funnit lika stark hos mig själv som hos övriga deltagare. Bland annat upplevde jag den känslan som extra stark när vi tillsammans spelade musik på klangstavar där varje person spelar en ton och där ett musikstycke alltså entydigt blir en gemensam skapelse. Denna känsla har sannolikt bidragit till att kursen i sin helhet förmedlat en känsla av stor inklusion och att gränsen mellan funktionsnedsättningar och icke-funktionsnedsättningar i stor utsträckning suddats ut, ett tillstånd som i praktiken är svårt att uppnå i vardagslivet.

För det tredje och slutligen genomgick jag samma utveckling som de andra deltagarna, jag lärde mig våga ge något genom mitt eget framträdande och deltagande, en i detta sammanhang närmast ofrånkomlig och oundviklig process. Att som amatör komma till ett sammanhang där ett stort antal kreativa konstnärer samlas ger lätt en känsla av underläge som måste överkommas, något som alltså varit ShareMusics främsta konkreta målsättning. Jag upplevde personligen detta starkt och att kursen gav mig ett stöd. Jag samlade min kraft. Jag brukade mitt instrument och tog inspirationen från min egen fatatur - rösten:

Att trallandet skulle ha uppstått till följd av brist på instrument och spelmän, torde kunna diskuteras. På bröllop plägade nämligen (så hörde jag någon gång berättas) "trallarlag" byta av spelmännen, vilket förefaller sannolikt. Dessa skulle eljest aldrig ha stått ut med att gnida sina fejlör dygnet om en hel vecka, stundom längre. Även på vanliga gillen plägade "trallarna" avlösa musikanterna, så att även dessa skulle få mjuka upp benen i en yrande polska eller hoppvals (Hedenvind-Eriksson, 1961, sid 173).

Sammanfattning av enkätstudien till kursdeltagare

För att få en bild av den ansats som Share Music anlägger och de effekter som de uppnår och få kunskaper om på vilket sätt kursdeltagarna ser kulturen som en del av denna ansats, har en enkät sänts ut till de personer som deltagit i Share Music Swedens kurser mellan åren 2002 – 2004, dvs samtliga tre veckokurser som ShareMusic Sweden genomfört. Hur har de upplevt kurserna och vilka erfarenheter har de gjort?

Enkäten som omfattade tretton frågor med ett antal delfrågor, distribuerades genom Share Music och svaren sändes därefter direkt till Lärarhögskolan för behandling. Totalt sändes 97 enkäter ut och av dessa inkom svar från 34 personer.

Resultatet är baserat på svar från 34 personer, 18 kvinnor och 15 män. En person har ej angivit kön. Enkätsvaren kommer från personer som deltagit i tre olika kurser. Av dessa anger 21 personer att det är deras första kurs medan 13 deltagit i flera kurser. Nio deltagare har deltagit två gånger tidigare och tre deltagare en gång tidigare. Ur enkäten framgår inte vilken av kurserna som svaren specifikt hänför sig till, men detta innebär att nio deltagare har deltagit i samtliga tre kurser som ShareMusic Sweden anordnat.

Åldern bland kursdeltagarna har varierat mellan 18-60 år. Medelåldern är 33 år och åldern fördelade sig enligt följande enligt enkätsvaren:

Ålder (år)	Antal (n=34)
18-24 år	11
25-30	8
31-40	4
41-50	5
51-	5

Den roll som respondenterna haft vid kursen har varit deltagare (18), medhjälpare (12) eller medföljare (6). Två personer har angivit att de både är medhjälpare och medföljare. De som benämns deltagare är personer med olika funktionsnedsättningar/begränsningar. Av de sexton som besvarade enkäten är tolv personer med rörelsehinder (varav fem rullstolsburna) samt tre personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Medhjälpare motsvarar en personlig assistent som finns med för att underlätta kursdeltagandet för de personer som har funktionella begränsningar i något avseende. Medföljare kan vara

specialister, anhöriga, eller annan person som deltar i kursen. Kurserna har inte formen av terapi eller intervention utan syftar till att ge de som deltar i kursen en möjlighet till personlig utveckling samt utveckling inom scenkonstens område.

Av deltagarna har en tredjedel (13 personer) angivit att de tidigare gått kurser med liknande innehåll. Av de som har gått andra kurser anges t ex musik, teater och dans.

På frågan vad respondenterna anser sig vara mest intresserade av har de angivit musik (29), bildkonst (5), drama (6), dans (5) och sång (2). De praktiserar musik (21), bildkonst (3), drama (4) och dans (6).

En person anger att han i många år spelat klarinett och saxofon men att han idag endast kan spela kornett eftersom han har funktionsbegränsningar i sina ena arm. En annan deltagare har gått en dramakurs i skolan, en är med i en rockgrupp och sjunger i kör, en spelar flera instrument och sjunger och spelar teater i skolan, en spelar dansbandsmusik och pop, en deltar i rullstolsdans, och slutligen en person har angivit att han/hon är verksam inom flera estetiska områden.

Förväntningar inför kursen:

Att träna en förmåga	6
Att lära mig något nytt	18
Att uppleva något nytt	26
Att lära känna nya människor	21
Att återse gamla bekanta	7
Att ha roligt	23
Att utveckla mina förmågor inom scenkonsten	9
Att finna nya kommunikativa uttrycksformer	9
Annat:	3

Upplevelse av kursen:

Jag tränade en förmåga	9
Jag lärde mig något nytt	23
Jag upplevde något nytt	26
Jag lärde känna nya människor	25
Jag återsåg gamla bekanta	12
Jag hade roligt	27
Jag upplevde inget särskilt	2
Jag utv. mina förmågor inom scenkonsten	9
Jag utv. nya kommunikativa uttrycksformer	12
Övrigt:	5

Av ovanstående framgår att deltagarnas förväntningar uppfylldes och deras upplevelser av kurserna var mer positiva än förväntat. De som förväntade sig att lära något nytt var 18 personer men av svaren framgår att 23 personer säger sig ha lärt sig något nytt. Nio av deltagarna förväntade sig att finna nya kommunikativa uttrycksformer men resultatet visar att tolv personer säger sig ha utvecklat nya kommunikativa uttrycksformer, vilket är intressant. Av kommentarerna framgår att flertalet av deltagarna upplevt glädje under kursen och även de som haft vissa svårigheter att uttrycka sig hade fått utrymme att komma till tals.

Så här värderar jag kursen i efterhand:

Av respondenternas svar framgår att 26 var mycket nöjda med kursen och att fem var nöjda. En svarade att han/hon var varken nöjd eller missnöjd och ytterligare en var mycket missnöjd.

Några kommentarer från deltagarna:

För första gången kände jag att jag kunde göra någonting utan att bli stressad och utan den här känslan av att det är svårt att ta kontakt med andra människor. Det var trevligt att vara med i musikalen och att få måla på fri hand.

Mycket att göra på dagarna. Blev lite trött av detta. Vore bra med lite mer ledigt emellan alla aktiviteter. Men är ändå nöjd och kan tänka mig att komma tillbaka.

Några kommentarer från medhjälpare:

Att arbeta med musik i en liten grupp i ett litet sammanhang kan ibland kännas ensamt, därför är det mycket inspirerande att träffa andra utövare av musik, dans och drama med ungefär samma inriktning!..... Medhjälparnas roll och arbetsuppgifter växlar väldigt mycket. En del av tiden är ren omvårdnad, dvs. personlig hygien och matning. Vad man kan göra ideellt och vad som bör vara professionellt är lite flytande och osäkert. Något som behöver diskuteras.

Det fanns även kommentarer från en medhjälpare om att dagarna var alltför långa och tröttande och att det för personer med olika funktionsbegränsningar därför kunde vara svårt att ta till sig allt som de upplevde.

Kritisk röst

Det är viktigt för framtida verksamhet att även de som har kritik får föra fram sina synpunkter eftersom det är av detta som verksamheten kan förbättras och utvecklas.

Den person som var mycket missnöjd med kursen deltog som medhjälpare och nedanstående är en sammanfattning av de synpunkter som personen ville framföra.

Han/hon ansåg att alltför mycket arbete fått läggas på den praktiska omvårdnaden och inte på det kreativa arbetet och detta medförde att personen kände sig utnyttjad. Kritiken vände sig också mot den känsla av ”klubb för inbördes beundran” som infann sig och att kursledningen inte verkade mottaglig för att ta till sig negativa synpunkter.

Han/hon menar också att de engelska proffsmusikerna och professorerna inte var dåliga pedagoger men att det hade varit bättre med musikhandledare, som hade varit mer kreativa och ännu duktigare på att få människor att *själva* känna, tänka, vilja och handla och därmed bli mer delaktiga. De flesta musikhandledare och levande verkstads-pedagoger arbetar på samma sätt som Share Music och det verkade inte kursledningen ha kännedom om, menade personen ifråga.

I England saknas kanske motsvarande musik handledarutbildning och i svenska musikers och koreografers utbildning ingår tydligen inte verksamhet som ”share music”. I t ex musikhandledarutbildning, som bland annat ges på folkhögskolor, tränas man dagligen i kommunikation, samspel, kreativitet och ibland uppspel (föreställning). Dessa utbildningar borde ges en högre status.

Slutligen kommenterar den kritiska rösten att det är väsentligt att ”plocka upp idéer från deltagarna” vilket även görs inom ramen för den svenska folkhögskoleutbildningen av dramapedagoger och musiklejare. Trots allt framför personen att det finns ett behov av kurser som de som Share Music ger samt att det är värdefullt med projekt som detta. ”Share Music kommer nog att leva vidare och bli bättre för varje år”, avslutar han/hon sina kommentarer med.

Sammanfattningsvis kan man peka på flera saker i detta material. För det första det faktum att så många återkommer till kurserna och ser ett personligt behov av detta. För det andra att det upplevda resultatet överstiger det förväntade. För det tredje att en så hög svarsfrekvens som 50% av deltagarna (18 av 36) svarar på enkäten då

funktionsnedsättningar i flera fall gör det svårt att självklart svara på en skriftlig enkät. Den kritiska stämman skall också ses som något positivt i sammanhanget då den är full av konstruktiva idéer och förslag.

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Liksom under avsnittet om intervjuer har jag strukturerat texten och analysen/ reflektionerna i vissa huvudtemata, som leder fram till slutsatser.

Deltagande

Formellt riktar sig ShareMusics kurser till personer med funktionsnedsättningar. Detta innebär att funktionshindren hamnar i fokus vilket skapar en del problem i och med att ambitionen är att inte särbehandla någon på kursen. Den ambitionen understryks bl a genom att man aktivt söker inbjuda medhjälpare till kurserna som inte är personliga assistenter. Den engelska benämningen ”enabler” är tydligare när det gäller att lyfta fram vad man egentligen vill komma åt med den funktionen, en extra resursperson i kommunikationen mellanledning och egentlig deltagare men också en person som kan dela deltagandet i kursen med en person med ett funktionshinder, att betona känslan av samspel, jämlikhet och gemenskap på samma villkor. Ordet deltagare reserveras därmed i ShareMusics vokabulär i första hand för personer med funktionsnedsättningar och jag har valt att i rapporten använda orden egentlig deltagare och närvarande för att lättare kunna tala om grupperna var för sig men också gemensamt utan att alltför stor begreppsförvirring skall uppstå.

Flertalet assistenter och övriga närvarande har tydligt markerat att man ser ett egenvärde i kursdeltagandet, förutom detta att den person som de så att säga är associerade till upplevs av dem ha utbyte av kursen. Deltagande jämförs i kursen överlag med aktivt deltagande och ingen ifrågasätter denna grundprincip. Överhuvudtaget beskrivs kursen som ett mycket gott exempel på inklusion, dvs att personer som annars riskerar att hamna utanför, på ett bra sätt kommer in i en grupp där en stämning av jämställdhet skapas.

Skapande

Skapande och kreativitet är ju de egentliga hörnstenarna i hela ShareMusic ansatsen. För att skapa krävs enligt ShareMusics sätt att se att man är aktiv och deltar i en process, låter sig omfattas av en process. Skapande förutsätter också delande.

Delande

Gemenskapen har varit central under utbildningsveckan och lyfts fram som central i hela ShareMusics filosofi. Att dela upplevelser och därmed förutsättningar för det som skall skapas är en av metodologiska hörnstenarna i kursformen. Ledningen utförs av en grupp och deltagarna konstituerar en eller flera grupper. Samspelet mellan ledare och deltagare i skapandet har redan berörts och betonats och egentligen återstår bara att säga att utan förutsättningen samspel – inget resultat.

Lärande

Det är lätt att se pedagogiska och didaktiska modeller i ShareMusics sätt att bedriva sin verksamhet. Redan det faktum att man tillmäter kurserna den centrala betydelse man gör visar att man ser sin verksamhet som i grunden pedagogisk och det som deltagarna genomgår som en form av lärande till vilken man behöver en speciell pedagogik som bygger på att skapa en kreativ miljö och som egentligen kan beskrivas med följande enkla formel:

Dela + Göra = Lära

Att den fungerar omvitnas i flera olika former under kursveckan och i den efterföljande enkäten. Personer säger uttryckligen att man lär sig nya saker liksom att såväl kvällskonserterna som slutföreställningen visar hur deltagare lär sig skapa och framföra/ visa nya alster. Jag är själv ett bevis på detta.

Kommunicerande

Människors delande och gemensamma handlande och skapande kan likaväl beskrivas som en form av kommunikation där språket är en röd tråd men där man också kan se att det utvecklas alla de andra former av språk som man i Reggio Emilia-pedagogiken säger att barnen förlorar om man inte tar till vara det i tidiga barndomen. Här på en ShareMusic kurs ser vi ett slags återerövrande av dessa språk och uttrycksformer i den ytterst kommunikationsstimulerande miljön.

För att låna och utveckla vidare en bild från en av ledarna så kan man säga att kommunikation bygger på externa upplevelser som integreras och att den inre upplevelsen kan utgöra en grund för kreativiteten, där

den uttrycks och att kulturaktiviteten kan ses som det språk som gestaltar kreativiteten i form av upplevelser/ kommunikation.

Genom språket och kommunikationen blir man också synlig. Språket bygger ett nät i vilket vi alla kan känna en samhörighet, för att låna en metafor av lingvisten Jean Aitchison i hennes BBC-lectures (1996).

Utveckling

En vecka kan förefalla som kort tid i ett liv. Om man delar upp den i sina beståndsdelar ger den dock ett fylligare intryck. Och fyller man varje del med en aktivitet så framstår plötsligt en vecka som mycket omfattande och innehållsrik, framförallt om man har den framför sig eller befinner sig mitt i den. Retrospektivt kan den upplevas som kort. En vecka som är så intensiv som en ShareMusic vecka lämnar spår efter sig hos de som deltar. Det omvittnas i såväl enkätsvaren som i intervjusamtalen. Man pekar på att man upptäcker nya saker, att man lär sig nya saker, att man lär känna nya personer och något som framförallt framgår i enkätsvaren – att man får ut mer än det man förväntat sig.

Man kan tala om att veckan med sitt skapande, lärande osv har inneburit en utveckling. Man är inte riktigt samma person som gick in i veckan som den som kommer ut ur veckan.

Helande

När man talar om funktionsnedsättningar så ligger det nära till hands att tala om terapi, behandling, (re)habilitering och en mängd begrepp som antyder att det är ett medicinskt perspektiv som skall till när man på något sätt arbetar med funktionsnedsättningar. Ordet helande får därmed lätt en medicinsk innebörd, man talar om att bota någon för en åkomma.

Ordet kan däremot också tolkas mer bokstavligt. Att helas betyder att bli hel, dvs att man når en helhet i sin person och omfattar och integrerar alla de förutsättningar och delar som ingår i ens person, utan att förtränga eller ignorera någon del. Jag uppfattar att ShareMusic i sin verksamhet står för denna vidare och mer grundläggande innebörd i begreppet hel. Man erbjuder deltagare att inom sig och i samspel med andra individer hitta mer av sig själva än vad man från början trodde var möjligt.

Om integritet och identitet

När man uppmuntrar människor att visa sig själva och att våga gå utanför sina nuvarande gränser så ställs höga krav på omgivningen att man som lyssnare och närvarande medmänniska respekterar den kvalitet som ligger i ansträngningen och satsningen. Det är snubblande nära att påminna om poeten Geijers klassiska ord om att *”bättre lyss till den sträng som brast än att aldrig spänna sin båge”* och att varsamt använda sin egen förförståelse i den form som allmänt brukar kallas personlig smak.

Skönhet och kvalitet är ju relativa begrepp på så sätt att de tar sig olika begrepp för olika personer, men att få ta del av en genomtänkt och genomförd ansträngning innehåller alltid något slags kvalitet och dessutom en del av den person som skapar det. Aktiviteten skall ju dessutom ses som dels en gåva och dels en del av den person som överlämnar den. Vad som dock är generellt när det gäller kvalitet och estetiska omdömen är att alla människor har uppfattningar om kvalitet och att det kan sägas vara en mänsklig rättighet att se kvalitet i tillvaron. Alla människor har också rätt till egna kvalitativa värderingar.

Frågan om kvalitativa värdeomdömen är dock komplex och leder lätt in på djupa diskussioner som ligger inom den praktiska filosofins områden och som går utanför denna rapports ramar.

Man kan också uttrycka detta på så sätt att vi tycker olika mycket om olika konstformer och det är klart att man har rätt att tycka om respektive inte tycka om en konstyttring, men det betyder inte att man har rätt att se ner på satsningen som sådan och framförallt på personen bakom eller snarare ”i” satsningen. ShareMusic skapar en atmosfär där alla satsningar från deltagare och alla som närvarar på kursen tas helt och fullt på allvar vilket gör att personer vågar ge av sig själva. Kontexten och miljön är sådan att man lär sig det tudelade begrepp som innebär att veta att genom att lyssna till andra och visa dem uppskattning och respekt så kan man förvänta sig inte bara att bemötas på samma sätt utan också att förvänta sig detta vilket innebär att man själv tror på sin förmåga och vågar *”spänna sin båge”* kanske t o m våga uppleva att *”strängen brister”*, trygg i den förvissningen att man alltid kan lägga på ytterligare en sträng. Vi talar alltså om en positiv uppåtgående utvecklingspiral.

Sist och slutligen är jag övertygad om att den här typen av pedagogiskt förhållningssätt leder till det svåraste av allt, nämligen att man ser sina

medmänniskor så tydligt, ser de möjligheter som de har i sin potential att man vågar ha positiva förväntningar på varann och inte bara ställa krav på varandra. Detta leder ju till relationer mellan människor där man kan lita på varann och även om man då kan låta sig överraskas av någon, vilket är naturligt, så finns där en grundläggande trygghet. Man kan säga att man förtydligar sin egen identitet samtidigt som man får en djupare insikt i andra människors identitet och ser möjligheter i den ömsesidiga kommunikationen och i livet självt. Här anser jag att ShareMusics koncept når sin allra högsta form och skapar en syntes mellan lärande och helande med det yttersta resultatet att förstärka och fördjupa identitetsuppfattningen hos individer.

Framtiden

Detta är en forskningsrapport. Därför är det naturligt att peka framåt i form av ett antal idéer om hur mina iakttagelser och slutsatser skall kunna ledas vidare till ytterligare insatser som fördjupar kunskapen om ShareMusic och dess verksamhet. Jag har pekat på ett antal centrala begrepp och fenomen inom ShareMusic som står för nya och synnerligen spännande och intressanta utvecklingsmöjligheter och där det följaktligen är lätt att peka på ett antal presumtiva forskningsfrågor. När verksamhet står för något nytt och befinner sig under utveckling är det av största vikt att studera och (kontinuerligt) utvärdera och analysera den verksamheten. Jag väljer några där lärande och personlig utveckling är av centralt intresse och som också ligger i mitt och i min institutions intresse att fortsätta utveckla. Begreppet ”konstnärlig” nedan används för att omfatta alla konstformer. Idéerna har ingen intern prioriteringsordning. Idéerna är heller inte helt jämförbara utan ligger på olika nivåer avseende omfattning. Samtliga idéer lämpar sig för internationellt samarbete

1. Lärande som ett resultat av konstnärlig verksamhet
2. Informations- och kommunikationsteknologins betydelse i konstnärligt skapande för personer med funktionshinder (Soundbeam, konstprogram i dator etc)
3. Hur kan AKK utvecklas genom konstnärligt skapande
4. Samband mellan språkutveckling, kommunikationsförmåga och konstnärligt skapande (I samverkan med Ungern)

5. Studier av det ömsesidiga utbytet av konstnärligt skapande mellan deltagare och ledare/professionella konstnärer/artister
6. Identitetsutveckling som ett resultat av konstnärlig verksamhet (i samverkan med Ungern)
7. Studera och analysera vidareutveckling av ShareMusics speciella pedagogiska verksamhetsmodell (i samverkan med moderorganisationen)

I denna rapport finns inte utrymme att i detalj utveckla var och en av dessa idéer utan jag vill betona att jag som forskare och min institution med största intresse skulle vara beredda att fortsätta diskutera och utveckla dessa idéer tillsammans med ShareMusic och finansiärer.

Avslutning

Denna rapport innehåller en myckenhet av (personliga) reflektioner och metaforer. Jag är i min forskarroll ytterligt närvarande i denna vecka och att beskriva ett skeende kräver ofta en omväg som i viss utsträckning är en tydligare väg än att ”bara” beskriva ett objektivet skeende. Det är där som metaforen kommer in. Denna kursvecka i renässansens tecken, detta uppdrag och denna kontakt med organisationen ShareMusic har på många sätt åstadkommit ett eko inom mig från tidigare erfarenheter och miljöer. Det har frigjort ytterligare något av det som var ett ideal för renässansmänniskan, att liksom författaren Rabelais på 1500-talet kunna sträva efter att livet skall fyllas med ”*en viss sinnets lätthet*”. Något har väckts till liv i mig som bäst beskrivs genom författaren Hedenvind-Eriksson som associerar till den mycket speciella musikkälla som människor i Skandinavien har med, som en del av sitt kulturarv och som finns också i den anglosaxiska kulturtraditionen i form av det eller den som vi kallar Näcken eller Bäckhäst i Sverige:

Själv har jag ofta i forsars brus tyckt mig höra plötsligt stigande och fallande toner, och egendomligt nog alltid toner som jag eljest aldrig skulle ha kunnat höra i inbillningen, alltid sällsamt djupa och melodiösa (1961, sid 180).

ShareMusic – en ström och en fors. Måtte den kunna fortsätta brusa.

Referenser

Aitchison, J (1996). *The Language Web – BBC Reith-lectures*. Cambridge University Press

Bachelard, G (1942; 1990). *Vattnet och drömmarna*. Stockholm, Skarabé

Bachelard, G (1949; 1993). *Eldens psykoanalys*. Stockholm, Skarabé

Bergson, H (1912). *Filosofien och livet*. Stockholm, Wahlström & Widstrand

Bergson, H (1911; 1987). *Skrattet*. Lund, Pontes

Brodin, J & Fasth, Å (1999). *Att fånga dagen och framtiden*. Stockholm, Unga RbU-are

Chikszentmihajij, M (1990). *Flow*. Stockholm, Natur och Kultur

Danto, A (1964; 2000). *Konstvärlden*. I Emt, Ewa Jeanette & al (red) (2000) *Konsten och kostbegreppet*. Stockholm, Konsthögskolan, Skriftskolan, pp 91-116

Egger, R (1996). *Social Structured Conditions of Individual Suffering*. In Kylén, Ann (1997) *Special Educational Research in an International Interdisciplinary Perspective*, Conf Proceedings Special Educational Research: A Documentation, pp185-193

Elverdam, I (1989; 1993). *Ditt kreativa inre*. Västerås, ICA-förlaget

Fredens, K (1986). *Indblick. I: Information 3(1987)6*

Hedenvind-Eriksson, G (1961). *Prosa 1906 – 60*. Uppsala, Bokgillet

Jakobsson, A (1996). *Röster från en annan värld*. Stockhoms Universitet, Ped. Inst

Katz, E (2004). *Art Centers for Adults with Disabilities*. Community Arts Network

Key-Åberg, S (1961). *Experiment med folkbildning*. *Dagens Nyheter* 30.11.61

Lindberg, A-L (1991). *Konstpedagogikens dilemma*. Lund, Studentlitteratur

Magnusson, M. (2001). *Life in Language. Language in Life*. Karlstads Universitet

Magnusson, M. & Brodin, J (1993). *Virtual Reality*. Technology, Communication

Merleau-Ponty, M (1963; 1978). *Signs*. Northwestern University Studies in Phenomenology & Existential Philosophy

Olofsson, E. (2004). *Konstnärligt tänkande – till nytta för undervisning I matematik?* Lärarhögskolan i Stockholm, C-uppsats

Sahlin, N-E (2001). *Kreativitetens filosofi*. Nora, Nya Doxa

ShareMusic (2003). *Report Final* www.sharemusic.org.uk

ShareMusic Homepage www.sharemusic.org.uk

ShareMusic Sweden Hemsida www.sharemusic.se

Sunvisson, H (2003). *The Embodied Experience of Living with Parkinson's Disease*. Stockholm, Karolinska Institutet

Vygotskij, L (1930; 1998). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg, Daidalos

Bilagor

Bilaga 1

Kursledning och handledare:

Kontaktperson & Kurskoordinator: Sophia Alexandersson

Musik: Martin Q Larsson & Beverley White

Dans: Kenneth Tharp & Kerstin L. Berglund (ass)

Musikteknologi: Andy Pidcock

Färg och form: Christina Weidelt

Djembe mm: Lasse Lundberg

Husmor: Gudrun Johansson

1:e medhjälpare: Mariann Caping-Stener

Adress till ShareMusic Sweden:

Annat (ange vad).....

Jag praktiserar: Musik Bildkonst Drama Dans

Annat (ange vad).....

Om du svarat ja på något av dessa områden – precisera och beskriv gärna med egna ord:

.....
.....
.....
.....

Vilka förväntningar hade du inför kursen:

Att träna en förmåga
Att lära mig något nytt
Att uppleva något nytt
Att lära känna nya människor
Att återse gamla bekanta
Att ha roligt
Att utveckla mina förmågor inom scenkonsten
Att finna nya kommunikativa uttrycksformer
Annat:.....

Vad blev din upplevelse av kursen:

Jag tränade en förmåga
Jag lärde mig något nytt
Jag upplevde något nytt
Jag lärde känna nya människor
Jag återsåg gamla bekanta
Jag hade roligt
Jag upplevde inget särskilt
Jag utvecklade mina förmågor inom scenkonsten
Jag utvecklade nya kommunikativa uttrycksformer
Övrigt:.....

Så här värderar jag kursen i efterhand:

Jag är mycket nöjd
Jag är nöjd
Jag är varken nöjd eller missnöjd

Jag är missnöjd
Jag är mycket missnöjd
Övrigt:.....

Om du har några övriga synpunkter är vi tacksamma om du skriver ner dessa på baksidan av detta blad.

Tack för din hjälp att snabbt besvara enkäten (helst inom 14 dagar).

Svaren sänds till
Jane Brodin
Lärarhögskolan i Stockholm
Box 34103
100 26 Stockholm

Bilaga 3

Tillstånd/Medgivande

Creativity through artistic expressions (CREX-projektet)

I samband med den kurs som anordnas av Share Music den 13-20 juni kommer Magnus Magnusson, som arbetar på Lärarhögskolan i Stockholm, som lärare och forskare att delta.

Han kommer vid kursstarten att presentera det projekt som ska genomföras. Hans deltagande innebär att han under kursens gång kommer att göra observationer och intervjuer med de som deltar på kursen. Deltagandet i detta forskningsprojekt är för dig helt frivilligt och du avgör själv om och i så fall hur mycket du är beredd att medverka.

För att det ska vara möjligt för Magnus Magnusson att göra observationer och intervjuer behöver vi ha ditt tillstånd/medgivande till detta. De data som kommer att insamlas kommer endast att användas för forskningsändamål och uppgifter kommer att användas anonymt, så att din identitet är skyddad och ingen känner igen dig.

Jag godkänner att Magnus Magnusson gör observationer där jag berörs på kursen

Jag godkänner att Magnus Magnusson får göra intervjuer med mig

.....
.....

Deltagarens namnteckning

Datum

Bilaga 4

Intervjuguide

Intervjuerna genomfördes som samtal och kan beskrivas som öppna. Inför intervjuerna användes följande lista över centrala temata att diskutera runt.

- Innebär kursen någon form av sällskap
- Lär du dig göra något nytt under kursen
- Får du (tillräckligt) stöd att göra något under kursen
- Får du göra något under kursen – finns där aktiviteter för dig
- Får/törs/kan du visa dig på kursen(det man kan)
- Får du goda upplevelser på kursen
- Är du nöjd med kursen
- Blev det som du tänkt dig

Till kursledningen hade förberetts den generella frågan ”Varför”

med den underförstådda önskan att de skulle beskriva sin

k o n s t n ä r l i g a

v i s i o n .

English Abstract.

This report has tried to present an overview of the essentials of ShareMusic Sweden's policy and practice as experienced through one summer course in Sweden in 2004 and access to additional information material from ShareMusic. The author took part actively as a participant researcher during the whole course and the observations and reflections from this week constitute the main part of the report which is divided into three parts. The ethical considerations in the study conform to the recommendations and regulations from the Swedish Research Council.

Part one constitutes a background in the form of a brief presentation of theories of interest for a deeper understanding of the ideas behind and within ShareMusic as the author understands them. Within the organization, creativity is a central concept. Therefore that concept is presented a little more in detail, with reflections from philosophers and artists as well as scientists. Creativity is a main part – both prerequisite and result – from the artistic experience and the artistic process, main ingredients in the courses that ShareMusic offer.

In my reflections I see a connection between the French phenomenologist philosophers Bergson, Merleau-Ponty and Bachelard since they describe our ways of experiencing art and any experience with your whole body and mind – the lived body – a concept which I find very close to the participatory approach which is offered by ShareMusic.

A part of the study reflects upon the concept art and the process whereby we create and experience art and its communicative content, stating that art is really a form of communication. A very short part of the study reminds us that art never is free of context or content and discusses the concept art-pedagogy, with a special focus on UK and historical persons like John Ruskin and William Morris. I remind the readers that UK has a long history of openness towards creative experiments in the arts and that ShareMusic and other organizations do their best to offer good opportunities for different groups of people to get into the arts in different ways.

Since ShareMusic is focusing on persons with disabilities I present some research results on the everyday life of people with disabilities in Scandinavia to find that all the reports find that deprivation is a central part of the lives of most persons with disabilities, especially when it comes to being able to take initiatives and to manage your own life. Access to arts is one of those problems, and two of the research studies I

refer to focus especially on people with motor disabilities, the main focus group for ShareMusic.

Finally in the background part of the report, I reflect upon the learning element in the courses, since, after all, a course is an educational activity where people are expected to learn something. I also make the connection between therapy and learning since for many persons with disabilities, what society offers in general are different forms of therapy but when we study the different types of therapy we find that they often can be considered as educational in their form and content.

The second part of the report focuses on the description of the course, based upon my interviews, discussions etc with all the other people participating in the course. I try to find the essence of that specific course as well as the course as representative for a typical ShareMusic course. I discuss the inclusive aspect of the course, that although participants and assistants and supporters are clearly defined, the course succeeds in making all the persons feel like one main group.

In my talks I find that almost everyone experiences very positive new things during the week and that the very intensive atmosphere does not make people tired, rather filled – like cups. However, in certain instances cups can run over, an experience which I had myself once or twice during the week. However, all the openness between participants made it very easy to connect to anyone else and to find someone who could help you to handle the overflowing cup so as to assimilate the content more easily.

I finish this part with a personal reflection of my own feeling of taking a leap within the course, since being creative and being a part of an artistic experience, always means that you have to take some sort of leap, not being an experienced artist, which neither I nor the regular participants were. In my personal reflection I remark that this “leap” and this atmosphere had a sort of therapeutic effect on me also and that the so called objectivity from the natural sciences has no direct place in a study where you participate on the same terms as anyone else.

The final part of the report consists of a discussion round some of the themes which I have found from my data and my reflections. The themes are as follows:

Participation

Creation

Learning

Sharing
Communication
Development
Becoming whole
About identity and integrity

Through short discussions around every theme I find that ShareMusic offers a participatory approach where creation and learning are the results of the sharing and communication which the typical course offers and that this offers a great possibility for personal development, of becoming “whole” in the sense of growing and developing which in the end is a way of widening and deepening one’s identity and integrity. Since I stated, partly based upon the research reports mentioned, that the daily life of someone with a disability easily is filled with deprivation and barriers, activities that give you the opportunity to grow and to really find yourself and your possibilities are invaluable. And there I find a ShareMusic course to be exactly that type of invaluable resource.

I have filled the report in Swedish with metaphors which is difficult to translate into English so that the intrinsic values become clear. However, I grew up in a part of the country where there are large forests, large rivers and not too many people. And in the rivers the Swedish equivalent to the river-horse lives, playing the fiddle and tempting the listener to learn the alluring music of the river and the rapids and the water-falls. To me attending a ShareMusic course, in a way it is like coming close to the fiddler in the river, very tempting, a bit dangerous, exhilarating and after you have dared to open your ears and your heart to the music you are never the same again.

Finally, the results point towards the future in the form of a number of possible or even necessary research and developmental ideas. ShareMusic is a fairly new and very dynamic organization with new ideas about the usage of art in all its forms in society. Whenever there are new ideas presented, there is a necessity to follow and to study those ideas so as to make them understandable and usable and available to as many as possible. Therefore I have identified very briefly six possible research ideas where I want to point out that I myself and my research department would be happy to be a part of the scene and to discuss and develop any or all of the ideas briefly mentioned below:

1. Learning as a result of artistic experience
2. The importance of ICT in creative artistic work for persons with disabilities (Soundbeam, etc)
3. How to develop AAC(Augmentative and Alternative Communication) through creative artistic work
4. The connection between language development, communicative ability and artistic work
5. Studies of the reciprocal learning exchange between professional artists and persons with disabilities in their common artistic work
6. Development of personal identity as a result of artistic work
7. Analyzing the further development of the specific pedagogical model developed by ShareMusic.

The final idea could be seen as a framework-idea for any sort developmental project.

**FORSKNINGSRAPPORTER I SERIEN TEKNIK, KOMMUNIKATION,
HANDIKAPP, ISSN 1102-7967, ISRN LHS-SPEC-H--No--SE**

Rapport 1-10 publicerade vid Stockholms Universitet ISRN SU-PED-R--No—SE

1. *Bildtelefoni och Förståndshandikapp.* Brodin, J. & Magnusson, M., 1992, 26 pp
2. *Teknologi och Människor med Funktionsnedsättningar* Brodin, J. & Magnusson, M., 1992, 36s
3. *Telecommunication for People with Mental Retardation. Requirements and Services.* Brodin, J., 1992, 22 pp
4. *Still Picture Telephones for people with Aphasia and Mental Retardation* Brodin, J. & Magnusson, M., 1992, 22 pp
5. *Videotelephony and Disability. A bibliography.* Brodin, J. & Magnusson, M., 1993, 79 pp
6. *Virtuell Verklighet och Handikapp.* [Virtual reality and disability] Magnusson, M. & Brodin, J. 1993, 34 pp
7. *Minitrial. A limited study of the use of Videotelephony for People with Moderate Mental Retardation.* Brodin, J., Fahlén, M., & Nilsson, S-H., 1993. 27 pp + app
8. *Kommunikativ kompetens. En begreppslig utredning.* Brodin, J., 1993, 40 pp
9. *Virtual Reality and Disability.* Brodin, J. & Magnusson, M. (Eds.), 1993, 65 pp + app.
10. *Ny teknik och personer med i vuxen ålder förvärvade hjärnskador.* Brodin, J. 1994, 25 sid + app
11. *Avlösarservice som stöd till familjer med barn med funktionsnedsättningar. En enkätstudie i 245 kommuner.* J., 1995, 69 pp
12. *Bedömning av kommunikativ förmåga hos personer med utvecklingsstörning.* Brodin, J & Thurfjell, F., 1995, 41 pp + App
13. *Videotelephones. A tool for facilitating communication and social integration for persons with moderate mental retardation.* Brodin, J. & Alemdar, I., 1995, pp128
14. *Dagcenterpersonal och tekniska hjälpmedel.* En kartläggning av dagcenter-personals kunskaper om ny teknik och hjälpmedel. Brodin, J. & Alemdar, I., 1996, 53 sid + App.
15. *Självuppfattning hos personer med utvecklingsstörning.* En intervjustudie. Brodin, J. 1997, 88 sid + App.
16. *Flickor, pojkar och skrivhjälpmedel.* Tillgång till personliga tekniska skrivhjälpmedel för grundskoleelever med rörelsehinder Sandstedt, E., 1999
17. *Föräldrars perspektiv på avlösarservice. FAS-proj.* Paulin, 1996, 68 sid
18. *Avlösarservice sedd ur personalens perspektiv. FAS-proj.* Claesson, I., 1996, 68 sid + App.
19. *Teckenkommunikation. Stöd och information till barnomsorgspersonal runt ett alternativt och kompletterande kommunikationssätt..* Sirén, N., 1997, 66 sid
20. *FamiljeStöds-projektet. En modell för avlösarservice* Brodin, J, Claesson, I. & Paulin, S. ,1998, 88 sid + App
21. *Socialt nätverk. Vuxna personer med utvecklingsstörning och deras sociala nätverk. En intervjustudie.* Projekt VITSI. Renblad, K., 1998, 122 sid.
22. *Vänskap . En intervjustudie med personer med utvecklingsstörning.* Projekt VITSI. Brodin, J, 1998, 52 sid.
23. *Konduktiv pedagogik. Ett alternativ för barn med rörelsehinder,* Lind, L., 1999, 80 sidor.
24. *Videotelefonen. Ett medium för socialt samspel för personer med*

- utvecklingsstörning*. Brodin, J. & Renblad, K., 1999, 194 sid.
25. *La familia del deficiente mental*. Brodin, J. & Rivera, T., 1999, 67 sid.
Även elektroniskt publicerad: www.lhs.se/iol/publikationer
 26. *Juega conmigo!*. El juego y los juguetes para niños con discapacidad. Brodin, J. & Rivera, T., 1999, 76 sid. Även elektroniskt publicerad:
www.lhs.se/iol/publikationer
 27. *Invandrarbarn med autism och datorer. IKT som stöd för språkutveckling och socialt samspel*. Anderson, F., 2001, 58 sid
 28. *Att höja ribban. Förväntningar och syn på lek och träning enligt Move & Walk*. Intervjuer med föräldrar, assistenter och conductorer. Lind, L., 2001, 70 sid.
Även elektroniskt publicerad: www.lhs.se/iol/publikationer
 29. *Empowerment. Hur resonerar personer med utvecklingsstörning om inflytande, bemötande, sociala relationer samt information och kommunikation*. Renblad, K. 2001, 53 sid. Även elektroniskt publicerad: www.lhs.se/iol/publikationer
 30. *La comunicación en deficiencia mental Claves para su intervención*. Brodin, J. & Rivera, T., 2001, 64 sid. Även elektroniskt publicerad:
www.lhs.se/iol/publikationer
Även elektroniskt publicerad: www.lhs.se/iol/publikationer
 31. *"Lyrisk, arg och frustrerad"*. Riktad kompetensutveckling för specialpedagoger/lärare inom ITiS. Brodin, J., Lindstrand, P. & Sirén, N., 2002. 64 sid.
Även elektroniskt publicerad: www.lhs.se/iol/publikationer
 32. *"Bitarna faller på plats"*. Intervjuer med tre habiliteringsteam om stöd till barn med rörelsehinder och deras familjer. Lind, L. 2002. 98 sid. Även elektroniskt publicerad: www.lhs.se/iol/publikationer
 33. *Familjedator eller datorfamilj. Pappors och mammors syn på datoranvändning*. Magnusson, M. & Westberg, A., 2002, 58 sid. Även elektroniskt publicerad:
www.lhs.se/iol/publikationer
 34. *Det är bara att kämpa på . Barns upplevelser av habilitering, skola och fritid samt kommentarer från föräldrar*. Bernehäll Claesson, I., 2003, Även elektroniskt publicerad: www.lhs.se/iol/publikationer
 35. *Adoptivbarn med funktionsnedsättningar. Sju föräldraintervjuer*.
Lindberg, M. & Brodin, J., 2003, 44 sid. Elektroniskt publicerad:
www.lhs.se/iol/publikationer
 36. *Bibliography on Videotelephony and Disability. 1993-2003*, Magnusson, M. & Brodin, J. 2002, 43 sid.. Elektroniskt publicerad: www.lhs.se/iol/publikationer
 37. *Att skapa genom att delta. Rapport från forskningsprojektet CREX (Creativity through Artistic Expressions)*. Magnusson, M. 2004, 64 sid., Elektroniskt publicerad: www.lhs.se/iol/publikationer
- Ovanstående rapporter kan hämtas hem direkt från nätet på ovanstående adress. I mån av tillgång kan de även beställas från*
Lärarhögskolan i Stockholm
Institutionen för individ, omvärld och lärande
Box 34103, 100 26 Stockholm

